

Vinkovačke jeseni - čuvar hrvatske tradicijske glazbe

Bašić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:314913>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Ivana Bašić

Vinkovačke jeseni – čuvar hrvatske tradicijske glazbe

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Integrirani diplomski i preddiplomski sveučilišni učiteljski studij

Vinkovačke jeseni – čuvar hrvatske tradicijske glazbe

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Folklorna glazba

Mentor: prof., v. pred., Darko Đekić

Student: Ivana Bašić

Matični broj: 0299012228

Rijeka, rujan 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski/završni rad izradi(la)o samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržava(la)o sam se Uputa za izradu diplomskog/završnog rada i poštiva(la)o odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Potpis studentice:

ZAHVALA

Prvenstveno se zahvaljujem svome mentoru prof., v. predavaču Darku Đekiću na dugogodišnjoj suradnji tijekom moga fakultetskog obrazovanja, a posebice tijekom pisanja ovog diplomskog rada. Uz njegovu pomoć, bila sam u mogućnosti prikazati važnost očuvanja tradicije, običaja i kulture Slavonije, Baranje i vinkovačkog kraja, a svojom ljubavlju prema folkloru, potaknuo me na prenošenje znanja budućim generacijama učenika.

Naposljetku, najveću zahvalu upućujem svojim roditeljima, bratu, sestrama i prijateljima, koji su uz mene bili sve ove godine, motivirali me i podržavali, od najranijih dana, do posljednje fakultetske obveze. Sav svoj uspjeh i postignuće posvećujem njima.

SAŽETAK

Očuvanje i njegovanje kulture, tradicije i baštine od velike je važnosti za cjeloviti razvoj pojedinca. One predstavljaju temelj identiteta jednog naroda i zajednice, a putem njih se prenose vrijednosti, povijest, jezik, običaji, vjerovanja i sam način života. Isti su se mijenjali pod utjecajem gospodarskih, povijesnih i društvenih promjena, dok su bili prenošeni s generacije na generaciju. Kultura i tradicija, u širem smislu, predstavljaju svrhu i smisao života ljudi jednoga naroda. Sudjelovanjem u provedbi tradicionalnih običaja, zajedničkom plesu, pjesmi i sviranju, stvara se i širi osjećaj ljubavi, pripadnosti i nacionalnog identiteta. Sve ljude unutar jedne zajednice povezuje ista ideja – sačuvati tradiciju i povijest od zaborava i užurbanog načina života današnjice. Kao jedna od najvećih i najstarijih kulturnih manifestacija u Republici Hrvatskoj, osnovana davne 1966. godine, Vinkovačke jeseni čuvaju narodnu tradiciju i folklor od izumiranja. One prikazuju način života običnog slavonskog puka, njegove običaje, identitet i kulturu. Bilo da se radi o izvornim pjesmama, plesovima, igrama ili detaljima iz svakodnevice, Vinkovačke jeseni ulaze duboko u srca gledatelja i sudionika te tamo ostaje u trajnom sjećanju.

S obzirom na to da se tradicija od davnina prenosi s koljena na koljeno, prvi korak k očuvanju i njegovanju iste je osvještavanje najmlađih generacija o njezinom značaju i važnosti. Osim obitelji i predaka, značajnu ulogu u buđenju nacionalne svijesti i razvoju ljubavi prema kulturi i tradiciji imaju upravo učitelji. Poučavajući učenike još od najranije dobi, važno je motivirati ih te svojim primjerom ukazati na blagodati naše kulture, običaja i vjerovanja. Tijekom tog procesa i ostvarivanja ciljeva, učitelj mora biti kompetentan i kontinuirano raditi na sebi i metodama poučavanja. Na taj način, učenike se potiče na toleranciju, razumijevanje i poštovanje, dok se istovremeno u njima budi osjećaj pripadnosti, ponosa i ljubavi.

Ključne riječi: tradicija, kultura, folklor, baština, Vinkovačke jeseni, glazbene kompetencije učitelja razredne nastave

ABSTRACT

Preservation and nurturing of culture, tradition and heritage is of great importance for the overall development of an individual. They represent the basis of the identity of a nation and community, so values, history, language, customs, beliefs and lifestyle are transmitted through them. They changed under the influence of economic, historical and social changes, while they were passed down from generation to generation. Culture and tradition, in a broader sense, represent the purpose and meaning of life of the people of a nation. By participating in the implementation of traditional customs, together dancing, singing and playing, a wider feeling of love, belonging and national identity is created. All people within one community are united by the same idea - to preserve tradition and history from oblivion and the busy lifestyle of today. As one of the largest and oldest cultural manifestations in the Republic of Croatia, founded way back in 1966, *Vinkovačke jeseni* preserve folk tradition and folklore from extinction. They show the way of life of the ordinary Slavonian people, their customs, identity and culture. Whether it's about original songs, dances, games or details from everyday life, *Vinkovačke jeseni* penetrate deep into the hearts of spectators and participants and remain there in permanent memory.

Given that the tradition has been passed down from generation to generation since ancient times, the first step towards preserving and nurturing it is making the youngest generations aware of its significance and importance. In addition to family and ancestors, teachers play a significant role in the awakening of national consciousness and the development of love for culture and tradition. When teaching students from an early age, it is important to motivate them and point out the benefits of our culture, customs, and beliefs by example. During this process and the achievement of goals, the teacher must be competent, continuously work on himself and teaching methods. In this way, students are encouraged to tolerance, understanding and respect, while at the same time a sense of belonging, pride and love is awakened in them.

Key words: tradition, culture, folklore, heritage, *Vinkovačke jeseni*, musical competences of primary education teachers

Sadržaj:

SAŽETAK	IV
1. UVOD.....	2
2. TRADICIJSKA GLAZBA.....	3
3. FOLKLORNE ZONE I REGIJE REPUBLIKE HRVATSKE.....	6
3.1. Panonska plesna zona	7
3.2. Dinarska plesna zona	9
3.3. Alpska plesna zona.....	10
3.4. Jadranska plesna zona	12
4. VAŽNOST I ULOGA TRADICIJE, USMENE PREDAJE I KULTURNE BAŠTINE	15
5. ZAVIČAJNA BAŠTINA SLAVONIJE	17
5.1. Običaji i blagdani.....	18
5.2. Tradicionalni plesovi i pjesme	19
5.3. Rukotvorine Slavonije i Baranje	22
5.4. Tradicionalna nošnja Slavonije	23
6. POVIJEST GRADA VINKOVACA.....	27
6.1. Vinkovačka svakodnevica.....	29
7. POVIJEST, ZNAČAJ I FUNKCIJA VINKOVAČKIH JESENI	31
7.1. Tradicija stara više od 50 godina.....	31
7.2. Nastanak Jeseni.....	32
7.3. O programu Vinkovačkih jeseni.....	35
7.4. Državna smotra folklor, Folklorne večeri i Šokački divani	38
8. DJEČJE VINKOVAČKE JESENI.....	40
9. TRADICIJSKA GLAZBA U RAZREDNOJ NASTAVI.....	43
9.1. Tradicijska glazba u Kurikulumu nastavnog predmeta Glazbena kultura.....	44
9.2. Kompetencije, vještine i sposobnosti učitelja za poučavanje sadržaja iz područja tradicijske glazbe	46
9.3. Tradicijska glazba i utjecaj medija i tehnologije današnjice	48
10. ZAKLJUČAK	50
11. LITERATURA.....	51

1. UVOD

Hrvatski narod ima zavidno bogatu i jedinstvenu povijest, koja se posebice očituje kroz blagodati kulturne baštine te materijalna i nematerijalna dobra. Običaji, vjerovanja, tradicija i vrijednote hrvatske kulture njeguju se i čuvaju generacijama, a njihova vrijednost raste kroz godine, prenošenjem znanja na nove naraštaje. Kao takvi, korijen su svakog naroda te imaju veliku ulogu u očuvanju nacionalnog identiteta.

Jedna od najvažnijih blagodati hrvatske kulturne baštine je folklor (eng. *folk*: puk, narod + *lore*: nauk, znanje). Kroz njega se prožimaju elementi književnosti, glazbe, plesova, likovnog i dramskog stvaralaštva koji se smatraju oblicima tradicijske kulture. Ti se elementi razlikuju prema specifičnim osobinama nekog naroda, odnosno podneblja, krajolika, reljefa i klimatskih uvjeta.

Manifestacija koja je svojom dugogodišnjom tradicijom simbol Slavonije i Srijema, a svojim bogatim programom okuplja velik broj zaljubljenika u pjesme i plesove tog područja, ali i cijele Hrvatske, jesu Vinkovačke jeseni. One predstavljaju vinkovačku, pa i hrvatsku, iznimno vrijednu etnološku prošlost, sadašnjost, ali i budućnost, stoga su i tema ovog diplomskog rada. „Danas se tradicijska glazba rjeđe izvodi nego prije. Ona najčešće nije dio života suvremenog pojedinca i stoga ju on nedovoljno poznaje“ (Šulentić Begić i Begić, 2017: 124). Cilj je rada približiti tradiciju, jezik, običaje i način života vinkovačkog kraja kroz manifestaciju Vinkovačkih jeseni te otkriti narodnu glazbenu i kulturnu baštinu suvremenom čovjeku.

2. TRADICIJSKA GLAZBA

Izraženiji interes za tradicijsku (folklornu) glazbu, koja se vrlo često imenuje samo skraćenicom folklor (eng. *folk*: puk, narod + *lore*: nauk, znanje), javlja se pojavom romantizma. Prema *Hrvatskoj enciklopediji (2021)* pojmom folklor se, 1846. godine, najprije služio antikvar engleskoga porijekla William John Thomas, čija je ideja bila jednom riječju obuhvatiti sve elemente pučkih običaja, predaja, vjerovanja i znanja. Dobrota (2002) naglašava činjenicu da se takav termin u stvarnosti sastoji od mnogih uzajamno povezanih elemenata koji obuhvaćaju skup narodnih izričaja i izvornosti. Kao takvi, čine kulturno nasljeđe (tradicijisku kulturnu baštinu) nekog geografskog područja, koji po svim svojim sastavnicama tvori identitet jednoga naroda. Kada se sam pojam folklor promatra u širem smislu, prema *Hrvatskoj enciklopediji (2021)*, on označava „narodnu (pučku) kulturu, pri čemu je u Hrvatskoj uobičajen u značenju zajedničkog imena za tradicijsku umjetnost koja sadržava oblike književnosti (usmena ili pučka književnost), glazbe (folklorna ili narodna glazba), plesova (folklorni ili narodni ples), dramskog izraza (folklorno kazalište) te likovnog stvaralaštva (folklorni likovni izraz)“¹. Upravo zbog toga, jedna od ključnih karakteristika same tradicijske glazbe jest njena povezanost s kulturološkim i društvenim aspektima. S obzirom na to da je dijelom ljudskih života još prije pojave pisma, tradicija prožima našu svakodnevnicu i postaje neizostavnim dijelom izražavanja nacionalne pripadnosti i emocija što ih pojedinac gaji prema svome nasljeđu.

Paulus (2014) ističe kako je folklor kompleksan pojam koji se kroz povijest prilagođavao raznim promjenama, zbog čega se mora promatrati s nekoliko aspekata. To objašnjava činjenicom da je folklor tvoren od starih i novih elemenata, pri čemu pojedini vremenom nestaju, dok istovremeno novi nastaju. Neki od njih su, s druge strane, promijenjeni pod utjecajem usmene predaje i prenošenja znanja, običaja i vjerovanja s generacije na generaciju. Kao i sam pojam folklor, hrvatska tradicija također je bila oblikovana pod utjecajem brojnih čimbenika koji su naposljetku doveli do njezine kulturalne različitosti te izvornosti kakvu danas poznajemo. Osim prethodno navedenog, na raznolikost tradicijske kulture uvelike su utjecala mnoga povijesna zbivanja

¹ folklor. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pribavljeno 10.04.2023., sa <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20034>

određenog razdoblja, uslijed kojih je dolazilo do promjena na raznim područjima. Stoga se može reći kako se tradicijska kultura promatra kao širok pojam, od čega su ples, sviranje i pjesma samo uži dio njegove cjeline.

Sa svim svojim sastavnicama folklor, dakle, sadrži važne elemente koji određuju tradiciju svakog pojedinog područja te, kao takvi, postaju važan i dragocjen dio čitavog tradicijskog kulturnog te povijesnog nasljeđa jednog naroda. Jedne od najvažnijih sastavnica jesu tradicijska glazba i ples, koje su duboko ukorijenjene u životu svake zajednice. Osim toga, one često odražavaju mentalitet i stil života ljudi te su usko povezani s njihovim svakodnevnim životom i navikama u prošlosti, ali i u suvremenom dobu. U svom radu, Čapo Žmegač i sur., (1998: 231), određuju folklornu glazbu i ples kao „sastavni dio raznih običaja i obreda koji se izmjenjuju tijekom jedne godine ili su vezani uz važnije događaje iz čovjekova života. Izvode se prigodom javnih svečanosti, ali prate i radnu svakidašnjicu ljudi“. Drandić (2010) ističe da je glazba rezultat svakog kulturnog djelovanja, pri čemu je tradicijska glazba jedna od najznačajnijih sastavnica u očuvanju i njegovanju kulturne baštine i nacionalnog identiteta nekog naroda. Unatoč globalnim društvenim promjenama i djelovanju suvremenog svijeta, ona i dalje čvrsto oblikuje nove umjetničke smjerove i spoznaje temeljene na tradiciji. Očuvanje takve kulture važno je prepoznati i osvijestiti, kako bi se ona i u budućnosti mogla prenositi generacijama. Usprkos maloj geografskoj površini koju Republika Hrvatska zauzima, njezina bogata tradicija i kulturno blago prepoznati su diljem svijeta, o čemu svjedoče brojna materijalna i nematerijalna kulturna dobra uvrštena u popis svjetske baštine pod zaštitom UNESCO-a. Ovi navodi mogu se potkrijepiti prisutnošću raznih manifestacija na području Republike Hrvatske, kao što su, primjerice, Đakovački vezovi, Brodsko kolo, Sinjska alka te Vinkovačke jeseni. Svaka od njih, kroz razne programe, prikazuje tradiciju, ples, pjesmu i običaje svoga kraja.

Raznolikost i slojevitost repertoara i programa, različiti stilovi izvođenja te bogatstvo izvornih glazbala čine hrvatsku tradicijsku glazbu i ples autentičnima. Posljedica je to mnogih geografskih, političkih i povijesnih zbivanja koji su oblikovali tradicijsku glazbu današnjice (Milin-Ćurin, 2000). Za vrijeme povijesnih migracija, Hrvati su sa sobom ponijeli kulturne i običajne elemente različitih regija. Dolaskom na prostore na kojima i sada žive još od 7. stoljeća, stupili su u kontakt s drugim narodima. To je dovelo do međusobne povezanosti običaja, kulture i načina života, što se naposljetku zadržalo usprkos svim promjenama koje su se događale kroz povijest. Prodiranjem,

naseljavanjem, emigracijom i imigracijom drugih naroda, kulture su se spajale, ispreplitale i mijenjale. Svi ovi elementi, promjene i povijesni događaji, utjecali su na formiranje tradicije i običaja onakvima kakve ih danas, u suvremenom svijetu, poznajemo (Ćaleta, 2001). Tradicijski običaji, vjerovanja, ponašanja i navike življenja, ponajprije su se prenosili usmenom predajom, s koljena na koljeno, pri čemu su oni stariji, mudriji i iskusniji tumačili mlađima kako se ponašati, što činiti, na koji način čuvati i njegovati ostavštinu predaka. Tijekom prenošenja znanja usmenim putem, često bi se nešto dodavalo, mijenjalo ili prilagođavalo, ovisno o uvjetima i načinima življenja toga doba. Napretkom pisma i zapisivanja kasnije se, ono što je generacijama usmeno prenošeno, uistinu i zapisalo, što je olakšavalo očuvanje tradicije i kulture u vremenu koje je slijedilo.

Autor Leopold (1995) navodi kako se prilikom napretka i modernizacije te prilagođavanjem života ljudi na selu i u gradu, način života poistovjećivao, običaji gubili, a tradicija polako nestajala. Međutim, Tatai (2021) tvrdi kako je ipak prepoznata važnost očuvanja tradicijske kulture te su stoga svojevremeno započeti procesi zapisivanja i čuvanja. Takvi zapisi, uz usmenu predaju koju su precizno kontinuirano održavali, od velikog su značaja za očuvanje tradicijske kulture i običaja svih prostora što ih je narod kroz povijest naseljavao.

3. FOLKLORNE ZONE I REGIJE REPUBLIKE HRVATSKE

“Folklor je kao i livada, puna raznobojnog poljskog cvijeća, ništa u njem' nije isto, uvijek je sve novo, uvijek je malo drugačije i još ljepše...”² Zvonimir Ljevaković

Kao što je već prethodno spomenuto, hrvatska tradicijska kultura temelji se na raznolikosti i jedinstvenosti. Razvoj četiriju prostornih modaliteta hrvatske tradicijske kulture bio je ekološki i povijesno uvjetovan, stoga se u elementima kulture i tradicije ovih prostora može jasno vidjeti utjecaj ostalih kultura s kojima su se Hrvati kroz povijest ispreplitali. Bilo da se radi o sredozemnoj, srednjoeuropskoj, starobalkanskoj, orijentalnoj ili nekim drugim kulturama, njihov doprinos je neosporan i od velikog značaja za utemeljenje hrvatske izvorne tradicije kakvu danas poznajemo. Sama po sebi, ona se razlikuje od regije do regije, odnosno područja u kojemu je zastupljena. Iako se radi o jednome narodu i prostoru koji je naselio, upravo je njihova različitost i jedinstvenost ono što ih posebno krasi.

Tako su, prema dr. Ivanu Ivančanu (1971), utemeljene četiri specifične folklorne plesne zone: *panonska, alpska, dinarska i jadranska*. Po čemu se one razlikuju, po čemu su slične, koji geografski položaj zauzimaju, i što ih to točno čini jedinstvenima, objašnjeno je u nastavku ovog diplomskog rada.

² LADO – Ansambl narodnih plesova i pjesama Hrvatske. Pribavljeno 10.04.2023., sa: <https://www.lado.hr/izdanja/audio/na-moru-i-kraju/>

3.1. Panonska plesna zona

Slika 1. Panonska zona

Panonskom zonom (slika 1.) promatra se područje koje obuhvaća krajeve koji se nalaze istočno od Zagreba, a sjeverno od Save i Dunava, odnosno Slavoniju, Baranju, Međimurje, Podravinu, Turopolje, Posavinu te dio Bilogore i Pokuplja. Panonsko područje karakteriziraju uglavnom nizinske površine i ravni tereni s plodnom zemljom te prostranim bogatim šumama hrasta lužnjaka, koje su povezane s vodenim staništima bara, močvara te velikih i malih riječnih tokova. Ova zelena, zlatna i blagom napojena ravnica tek ponegdje u sebi krije valovite brežuljke i manje planine, skrivene iza ravnica što ih čovjek seže pogledom. Nizinski krajolik pogodan je za obradu zemlje, čije plodove seljak s radošću uživa, stoga ne čudi činjenica kako se upravo poljodjelstvo razvilo kao osnovna grana ljudske djelatnosti i gospodarstva ovih prostora (Ivančan, 1971).

Kada se govori o samome folkloru ove zone, najvažnija plesna stilaska karakteristika jest drmanje, po čemu se i sam ples naziva *drmeš*. On predstavlja plesanje uz izrazito naglašene vertikalne titraje, pri čemu se razlikuju dvije vrste: oštrije i blaže. Način i oštrina, odnosno blagost plesanja drmeša, ovise o redosljedu osminki i četvrtinke, kao i o samome naglasku koji se opetovano javlja na prvoj ritamskoj jedinici, pri čemu su ritmički oblici dvočetvrtinski (Ivančan, 1971).

Prilikom plesanja kola – jednog od osnovnih oblika tradicijskog plesanja, nerijetko se smatra kako glavnu ulogu ima upravo kolovođa (muškarac), čiji je zadatak izvikivati razne naredbe tijekom plesa. On istovremeno kontrolira ritam i način izvođenja plesa, dok ga ostatak plesača u kolu prati. Sami instrumenti ove zone bili su veoma različiti; u početku, ples su pratili solisti na pojedinim instrumentima poput gajdi, duda, dvojnica i samice. Svoju ulogu i samu implementaciju unutar orkestra i folkloru, tambura i tamburaški sastavi doživjeli su nešto kasnije, a danas su neizostavan dio folkloru i tradicije tog kraja, pri čemu nerijetko slove za one najomiljenije (Ivančan, 1971). Danas se vrlo često može čuti kako se u narodu toga kraja govori da nema ljepšeg zvuka do zvuka tamburice i njenih žica, posebice kada se po njima pažljivo, ponosno i s ljubavlju prebire vrijednim i spretnim prstima .

Slika 2. Ritmički obrazac panonske zone

3.2. Dinarska plesna zona

Slika 3. Dinarska zona

Kao što se vidi iz slike 2., dinarsko područje obuhvaća sve prostore koji se nalaze južno od rijeke Save, pa tik do Jadranske obale. Drugim riječima, uključuje Gorski kotar, Liku, Dalmatinsko zaleđe i Dalmatinsku zagoru. Promatrajući širi prostor ovog plesnog područja, ono se proteže izvan granica same Republike Hrvatske, obuhvaćajući tako i veći dio Bosne i Hercegovine te gotovo čitav prostor Crne Gore. Radi se o brdovitom predjelu u kojemu planinske kose teku sa sjeverozapada prema jugoistoku i u njemu su izražene sve značajke krša - golo vapnenačko stijenje, vrtače i doci, škrape i špilje, rijeke strmih kamenih obala i rječice kratkog toka. Na strmim padinama dolina, otoka i kraških polja ovog područja, akumulirala se tamna zemlja crljenica, okružena strmim obroncima (Ivančan, 1971).

Ivančan (1971) navodi kako su, prilikom promatranja same forme plesanja tradicionalnog kola, u dinarskoj plesnoj zoni prisutna otvorena i zatvorena kola, pri čemu se nerijetko formira i nekoliko takvih iz kojih se izdvajaju samostalni parovi prilikom izvedbe. Ono što posebice odlikuje plesove ovog područja jesu visoki, snažni i hitri poskoci, koji se pojavljuju na dva načina: s noge na nogu

ili izvođenjem nekoliko poskoka na istoj nozi. Isti su se najčešće izvodili bez glazbene pratnje, stoga se odjeci ovih poskoka glasno šire prostorom. Kada bi pratnje bilo, najčešće se to činilo uz pomoć šargije (Bosna i Hercegovina) ili tapana (Kosmet). Prema Tibek (2016) uz pratnju pjesme najčešće su se izvodila šetana kola, a šesterodijelni plesni obrazac, karakterističan za dinarsko područje, javljao u dva oblika (slika 4.).

Slika 4. Oblici plesnih obrazaca za dinarsko plesno područje

3.3. Alpska plesna zona

Slika 5. Alpska plesna zona

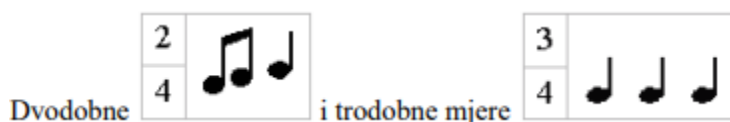

Alpska plesna zona (slika 5.) predstavlja dio širokog alpskog područja naseljen narodima okruženim Alpama i njihovim ograncima. Teritorijalno obuhvaća prostor Slovenije, Istre, Gorskog kotara, Prigorja, Hrvatskog zagorja, djelomično Međimurja, Podravine, Moslavine i Turopolja. Ono što posebice karakterizira običaje ovog područja svakako je svatovsko veselje, koje je predstavljalo jedan od načina prikupljanja novčanih sredstava novome domaćinstvu. Samo darovanje moglo se izvršiti na razne načine, a onaj najzastupljeniji zasigurno je bio ples. Osim za potrebe svatova i svatovskoga veselja, običaj prikupljanja i darovanja novca uočava se i u mnogim drugim obredima ophodara, kao što su vučari, ladarice, jurjaši, kraljice, i slično (Ivančan, 1996).

Kada se govori o samom tradicionalnom plesu ove zone, najčešće prevladava ples u parovima, od kojih se uglavnom izvode polke i valceri, dok je sam ples rijetko popraćen pjesmom. Tibek (2016) navodi kako za vrijeme tog plesa parovi trebaju biti međusobno jednako udaljeni te ravnomjerno raspoređeni po kružnici, pri čemu je važno naglasiti kako je samo kretanje plesača suprotno od smjera kretanja kazaljke na satu.

Upravo zbog toga, dvodijelni i trodijelni ritmički obrasci karakteriziraju ovo plesno područje i tvore prepoznatljive zvuke svim plesačima i ljubiteljima tradicijske glazbe.

Slika 6. Ritmički obrasci alpske zone

Uz prethodno spomenute osnovne forme plesa, vrlo često se dodaju i razni ritmički ukrasi, što je posebno karakteristično za dinarsku plesnu zonu. Što se tiče glazbenih instrumenata za pratnju plesa alpskog područja, sami po sebi nisu toliko jedinstveni, već su pretežito prevladavali gudaći sastavi. Uz njih se, kasnije, dodaju i puhaći instrumenti, cimbali i harmonike. Za najsačuvaniji dio ove zone slovi Istra, na čijem se području koriste puhaći instrumenti poput sopila, sopela, šurli i dvojnica, prema kojima se ovaj kraj izdvaja i prepoznaje (Tibek, 2016).

3.4. Jadranska plesna zona

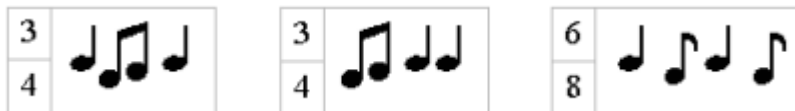
Slika 6. Jadranska zona

Jadransko područje (slika 6.) blisko je povezano s dinarskim područjem, pri čemu obuhvaća sve otoke i uski obalni pojas od Rijeke do Boke kotorske, s iznimkom grada Zadra i Zadarskih otoka. S ciljem prilagođavanja bogatog društvenog života i sklonosti prema plesu, na području ove regije kroz povijest su bile organizirane četiri različite vrste plesnih zabava. Svojevremeno se radilo o plesanju na trgu svatovskih uzvanika kroz selo, zatim o plesovima koje su oformile skupine mladića, praćenim plesovima također zvanim *zvaliferme* ili *kavalkine* te, naposljetku, o tradicionalnim svečanim plesovima toga kraja, uz pozivnice. Same pozivnice sadržavale su informacije o rasporedu i redoslijedu odabranih plesova, uz koju je bila ponuđena olovka, kako bi se mladići mogli upisati za određeni ples s djevojkama po želji. Odlučivali su se za redoslijed i vrstu plesa, dok su se sami plesovi najčešće organizirali i održavali u velikim dvoranama, kao što su bili prostori raznih kulturnih institucija. Prilikom plesa, nerijetko bi dolazilo do društvene i političke podjele među pukom i narodom, a kasnije kroz povijest i do one klasne podjele, pri čemu su se uvijek izdvajali oni najimućniji (Ivančan, 1996).

Što se tiče forme plesanja navedenog kraja, ovaj autor ističe prisutnost dvaju oblika. Prvi od njih je parovni ples – u kojem parovi nisu ravnomjerno raspoređeni unutar kruga, dok drugi oblik uključuje parove koji nisu uvijek vezani po plesnom prostoru, već se odvajaju jedno od drugog i plešu u stanovitom odnosu. Same stilove plesanja karakteriziraju dva elementa, odnosno dvije osobine: prebiranje nogama tijekom plesanja te individualne vrtnje, koje najčešće budu vrlo jakog intenziteta. Ono što ove plesove razlikuje od drugih jesu dva trodijelna i jedan šestosminski ritmički obrazac po kojemu su prepoznatljivi (slika 8.).

Slika 8. Dva trodijelna i jedan šestosminski ritmički obrazac

Ove četiri folklorne zone, autorica Irena Miholić (2009) u svom je udžbeniku *Hrvatska tradicijska glazba* podijelila u šest manjih cjelina (regija), kako bi se detaljnije i razumljivije prikazala svaka od njih:

- Slavonija, Baranja i Srijem
- Međimurje i Podravina
- Sjeverozapadna i središnja Hrvatska
- Istra i Kvarner
- Gorska Hrvatska
- Dalmacija (obalni i otočni dio).

Osim autorice Miholić, A. Marković i R. Ećimović (2006) u udžbeniku *Hrvatska narodna glazba*, također su Hrvatsku podijelili na šest regija, čija se podjela neznatno razlikuje od prethodne:

- Hrvatsko zagorje, Međimurje
- Podravina, Posavina, Turopolje, Pokuplje, Prigorje
- Lika, Kordun, Banovina
- Slavonija, Baranja
- Istra, Hrvatsko primorje
- Dalmacija.

Autori u svojim udžbenicima detaljnije opisuju posebitosti svakog kraja, pri čemu naglasak stavljaju na elemente vezane uz ples, pjesmu i sviranje, nakon čega slijede ostale sastavnice tradicijske kulture Republike Hrvatske.

Neovisno o tome o kojoj se točno regiji ili zoni govori, svaka od njih značajna je za doprinos očuvanja identiteta i kulture Hrvatske i njezina naroda. Bilo da se radi o plesu, pjesmi, instrumentima, običajima ili stilu života kroz povijest jednako su važne, stoga je njihovo poznavanje i razumijevanje gotovo prijeko potrebno.

4. VAŽNOST I ULOGA TRADICIJE, USMENE PREDAJE I KULTURNE BAŠTINE

Pojam tradicija (lat. *traditio*: predaja, predavanje) označava iskustva i kulturne tečevine (običaje, vjerovanja, norme, vrijednote i dr.) neke zajednice koje su prenošeni usmeno, pisano ili primjenom – iz naraštaja u naraštaj (Hrvatska enciklopedija, 2021). Kako bi se ista očuvala kroz godine, nerijetko se poseže za književnošću, usmenom i pisanom, koja je od davnina temelj umjetnosti riječi i važna sastavnica svakog naroda, čovjeka i njegova identiteta.

Prije pojave pisma, narodi su se koristili usmenom predajom – vrstom govornog priopćavanja unutar povezane zajednice. Bilo da se radi o govoru, plesu ili pjevanju, ono postaje izražajno sredstvo prihvaćeno svih sudionika jedne skupine. Botica (1995) ističe važnost samih sudionika svake izvedbe jer upravo oni, uz pomoć vlastite kreativnosti, ideja i interesa, oblikuju tekstove unoseći promjene. U takvim se situacijama naglasak stavlja na novu govornu strukturu, koja se očituje prilikom interpretacije samoga teksta i prenošenja ideja u djelo. Takav se usmeno-književni tekst, oplemenjen idejama sudionika, koristi sve dok za njime postoji potreba, bilo da se radi o čitavoj zajednici ili jednome njezinom pojedincu, pri čemu je uvijek prisutna mogućnost nestajanja istog ako on nije valjano zapisan ili sačuvan. Kako bi se takva mogućnost smanjila, usmeno-književni tekstovi ove vrste trebaju biti prilagođeni jednostavnom jezičnom izražaju i samome stilu pučke književnosti određenog područja. Na taj će način ona biti razumljiva svim sudionicima, a sami tekst bit će lako pamtljiv, što će dodatno osigurati prenošenje znanja generacijama (Bošković-Stulli, 1975., 154).

Dakle, prema spoznajama autora, kroz povijest su tekstovi kakve danas znamo nastajali upravo pomoću usmene predaje. Čuvali su vrijednosti jednoga naroda i navike koje su ih usko vezale u svakodnevnom životu. Javljaju se u svim hrvatskim sredinama, neovisno o području, narječju i običajima, pri čemu se poseban naglasak stavlja na zadovoljstvo govorenja. Pomoću tih zapisa, narodi su od davnina čuvali tradiciju što su je njihovi preci stvorili.

Ono što je usko vezano uz usmenu predaju i tradiciju jednog podneblja svakako je kulturna baština – temelj identiteta svakog naroda. Ona se promatra kao naslijeđe preuzeto od predaka, a naš je zadatak njegovati i čuvati ju za potomke i buduće naraštaje. Baština se, stoga, sastoji od sačuvanih i njegovanih kulturnih dobara iz prošlosti te time predstavlja bogatstvo šireg puka. Narod kojemu kulturna baština pripada čini prepoznatljivim i jedinstvenim u odnosu na druge (Brajčić, 2016). S druge strane, Marasović (2001), hrvatski povjesničar umjetnosti, ističe da kultura obuhvaća ukupnost tvorbi ili pojava u materijalnom i duhovnom životu svakoga naroda i čovječanstva u cjelini, dok baštinu prepoznaje kao naslijeđe koje preci ostavljaju potomcima.

Prema Ministarstvu kulture i medija Republike Hrvatske, nematerijalna kulturna baština skup je nekoliko važnih čimbenika poput prakse, izraza, vještina, znanja, predmeta, rukotvorina i sveopćeg prostora što ga zajednica dijeli te se njima poistovjećuje. Upravo ti čimbenici postaju temelj identiteta te zajednice, a svoju kulturu čvrsto prihvaćaju i istovremeno prenose s generacije na generaciju. Drugim riječima, nematerijalna kulturna baština dio je prirode i povijesti, ostavština ljudskih predaka koja vremenom svoj značaj i težinu podiže na novu razinu, a mlađim generacijama ostaje na čuvanje i diku. Dakle, njegovanjem i zaštitom nematerijalne kulturne baštine uvelike se promiče raznolikost, posebnost i kreativnost. Materijalnu kulturnu baštinu, s druge strane, čine pokretna i nepokretna dobra, koja uključuju građevine, spomenike, povijesne lokalitete i artefakte. Njihov značaj prepoznaje se u području arhitekture, arheologije, paleontologije, znanosti pa i same tehnologije. Sva ta dobra pokazatelj su ljudske prisutnosti i djelovanja u prirodi i svijetu oko nas, pri čemu njihova najveća vrijednost svoje mjesto pronalazi u autentičnosti.

Bilo da se radi o materijalnoj ili nematerijalnoj kulturnoj baštini, hrvatski narod obogaćen je dobrima, od čega se velik broj njih nalazi na popisu UNESCO-ve zaštite. Ta činjenica dodatno ukazuje na samu vrijednost kulturnog nasljeđa u Hrvata i očuvanja tradicije koja se stoljećima prenosi na mlađe generacije.

5. ZAVIČAJNA BAŠTINA SLAVONIJE

Kao što je već prethodno spomenuto, područje Slavonije i Baranje pripada panonskoj plesnoj zoni koju odlikuje kontinentalna klima i plodno tlo puno vode, pogodno za obradu i uzgoj mnogih žitarica. S obzirom na gospodarstvo i rad ljudi, razna glazbena zbivanja povezuju se sa svakodnevicom slavanskog puka te njegovoga rada na polju. Pastirice su najčešće vezle, šivale i prele, dok su za to vrijeme pastiri na ispaši izrađivali svirale, kako bi zajedno zaplesali. Prema Tatai (2021) dva specifična puhačka glazbala slavanskog kraja bila su *diplice i dvojnice*. Kao što se vidi iz slike 9., diplice su napravljene od trstike te imaju cijev koja ima izdubljene rupice na kojima se stvara melodija, dok su dvojnice, prema slici 10., izrađene od drveta te imaju dvije cijevi koje su napravljene od jednog komada drveta, a koje se sviraju istodobno.

Slika 9. Diplice

Slika 10. Dvojnice

5.1. Običaji i blagdani

Žetva je bila važan događaj u životima Slavonaca i za nju se spremalo kroz čitavu godinu. Dokazuje to i činjenica da se i danas običaji žetve najčešće prikazuju u scenskim izvedbama mnogih kulturno-umjetničkih društava širom tog slavonskog kraja. Drugim riječima, žetva je za Slavonce bila simbol blagostanja i uroda. Kao što je vidljivo iz slike 11., prilikom žetve uvijek bi se pjevalo, a po završetku napornog rada plesao bi se *Žitni vijenac* kojim se zazivao blagoslov (Miholić, 2009). O tome svjedoče i zapisi M. Stojanovića (1858: 21), koji u svojoj knjizi *Slike iz domaćeg života slavonskog naroda i iz prirode* detaljno opisuje slavonsku svakodnevicu od davnina: „*Pune njive zlatnog klasja: pšenice, raži, ječma, pira, zobi. Oj, ljepote, bacit okom po širokom polju i pogledat njive okitjene: slog do sloga, kao zlatne razastrle vrbce, a na slogu stabar do stabara, svi stabari kolinčasti, uz koljence svakog stabarka uzan listak dugačak poput vrbce žute svile, a vršika od stabarka ukrašena okitjenom vlatju, posred vlatja zlatan klasak pun je zrna zdrava i jedra, teško zrnje puno hrane; sve se klasje poklonilo sa glavicom k' crnoj zemlji, kano da se stabarje žitno klanja pred ljetnim žarkim suncem... Žeteoci kao i kopači pri težkom i trudnom svojem poslu, osobito žetelice, vesele se i pjevaju, i što više ima žetve i što je težje i punije žitno klasje, srce im je veselije.*“

Slika 11. Slavonska žetva u prošlosti

Osim žetve, u slavonskom kraju česti su *ophodi* – običaji proslave uoči blagdana, kada se obuku najljepša svečana ruha, a pohode se i mladi i stari. Obilaze se kuće u kojima se pleše i pjeva. Bilo da se radi o Božiću, Vodokrstju, Uskrsu, Spasovu ili kojem drugom blagdanu, Slavonci održavaju zajedništvo i slavlje odajući počast velikim danima: „*Takva je mladež slavonska: ona o svakom skoro godu i prazniku preko godine nadje priliku kako će plesati, pjevati, veselit se i zabavljati: ako Božić, veselje i zabava, ako poklade, sijaset veselja, ako Uskrs, kitnja, ples, šarena jaja... ako vašari, hajd tamo, ako nedjelja, hajd u kolo...*“ (Stojanović, 1858: 56).

Prilikom svetkovine blagdana Duhova, proljetnog kršćanskog blagdana, djevojke (*ljelje, kraljice*) obučene su u najsvečanije nošnje, a u rukama drže sablje, dok ih prati gajdaš i svjetina koja skuplja darove: „*Kraljica bude obučena u najljepšu i najgizdaviju žensku odetju, koju u selu naći mogu, okruna ju viencem najljepšega cvietja i dobije u ruku struk ružmarina ukrašen svilenimi vrbami zadjenut u liepu, šaranu jabuku mjesto žezla i kraljevske jabuke, a kralj dobije u ruku osim toga i sablju okitjenu cvietjem i vrbami (pantiklami – veli prosti puk), što kadšto dobije i kraljica, i kralj još dobije i muški šešir na glavu.*“ (Stojanović, 1858: 55)

5.2. Tradicionalni plesovi i pjesme

Kako bi svojim plesom i pjesmom pokazali zahvalnost za sve plodove i dobra svoga rada, Slavonci su najčešće plesali *kolo* – jedan od osnovnih oblika tradicijskog plesanja, koje može biti otvoreno ili zatvoreno, što je vidljivo iz slike 12. U prošlosti je ono bilo simbol društvenog zbivanja, odnosno mjesto gdje se susreću i upoznaju mladići i djevojke pojedinog kraja. Danas se, na području na kojem žive Hrvati Šokci, kolo izvodi uz instrumentalnu pratnju, izigravajući nakon početnoga zibanja sitne korake uz drmanje cijeloga tijela (drmeš). On se izmjenjuje s vokalnim dijelovima uz jednostavniji šetani korak, s blagim njihanjem cijelog tijela prema središtu kola u ritmu pjesme, koju pjevaju plesači i/ili svirači u formi deseteračkog dvostih, često nazivanog i *bećarac*. U prvome, bržem koraku kola, muškarci prebire nogama, zabacujući ih, šarajući, pri čemu dolazi do izražaja njihova kreativnost i mogućnost improvizacije, a pritom ih prate i plesači pokraj njih koji u tim trenucima mogu, izigravajući korak, ulaziti prema središtu kola i vraćati se unatrag šireći kolo.

U daljoj prošlosti kolo se izvodilo uz pratnju instrumenata poput gajdi ili tambure samice, dok se tijekom 20. stoljeća razvila praksa izvođenja šokačkoga kola uz pratnju tamburaškoga sastava, što se u većini slučajeva zadržalo do danas (Jurković Petras i sur., 2019).

Slika 12. Slavonsko kolo

U kontekstu scenskih izvedbi, šokačko kolo neizostavni je dio repertoara folklornih društava u Slavoniji, Baranji i Srijemu. Činjenica da svaka folklorna skupina s tog područja izvodi svoju lokalnu inačicu kola, te da je ono sastavni dio gotovo svakoga nastupa najčešće na samom kraju točke, upućuje na važnost kola za identitet šokačkoga stanovništva te da se smatra reprezentativnim dijelom baštine (Jurković Petras i sur., 2019).

Ono što se usko povezuje s izvedbom kola na prostorima Slavonije, Baranje i Srijema, svakako su tamburaški sastavi koji imaju ulogu instrumentalne pratnje. Kao što je vidljivo iz slike 13., jedan tamburaški sastav sastoji se od nekoliko glazbala: *bisernice* – koja izvodi glavnu melodiju, *brača* – koji je prateća melodija, *basa/berde* – koji izvodi asov ton na tešku dobu te *bugarije* – koja svira

akord na laku dobu (Miholić, 2009). U istočnoj Slavoniji i Bačkoj, osim ovih, česti su nazivi latinskog podrijetla: *prim*, *tercprim*, *basprim*, *kontra*, *bas*, pri čemu sami nazivi ovih glazbala predstavljaju njihovu ulogu unutar jednog orkestralnog sastava. Prema Ferić (2011:27), u tamburaškom se orkestru glazbala mogu podijeliti u dvije različite skupine. Prvoj skupini pripadaju melodijska glazbala (bisernice, bračevi i čela), dok drugoj pripada ritam sekcija (bugarija, berde). Nerijetko se glazbala druge skupine, odnosno ritam sekcije, nazivaju pratećim, što ne treba uzeti zdravo za gotovo, upravo zbog činjenice da se tambure i te skupine mogu koristiti kao melodijska glazbala.

Slika 13. Tamburaški sastav (1 i 2 – bisernica, 3 – brač, 4 – bugarija, 5 – berda)

Kada je riječ o tehnici (načinu) sviranja tambure, ona je slična tehnici sviranja gitare. Ton na tamburi proizvodi se udarcem trzalice o žicu, za vrijeme čega se sama trzalica drži između zadnjeg članka kažiprsta i palca, a ostali slobodni prsti desne ruke savijeni su poput kažiprsta. Što se tiče položaja druge, lijeve ruke, lakat je opušten uz rame, a palac i kažiprst obuhvaćaju (zatvaraju) sam vrat tambure. Ostalim se prstima, uključujući i kažiprst, pritišću žice pomoću jagodica. Prilikom pritiska dobivaju se različiti tonovi, pri čemu je iznimno važno istaknuti da dlan ruke ne smije dodirivati sam vrat tambure jer u protivnom tonovi neće biti čisti i jasni (Leopold, 1995).

5.3. Rukotvorine Slavonije i Baranje

Ono po čemu je ovaj kraj posebno poznat jesu ručni radovi, simbol bogatstva tradicije, ali i djelo naših predaka. Izradom ručnih radova žene su prikazivale zahvalnost za plodove zemlje, a oni su ujedno bili i najčešće motivi. Najpoznatiji i najrašireniji ručni rad slavonskog područja bio je *šlingeraj* ili *rišelje* – koristio se kod izrade narodnih nošnji, zavjesa, tradicionalne posteljine, stolnjaka te raznih ukrasnih predmeta u crkvama, što je vidljivo u primjeru iz slike 14. Kako bi šlinga poprimila svoj izvorni izgled, *muštra* se najprije obrađuje koncem, a rupice koje ju krase urezane su škarama. Specifičnim načinom obrade istih, šlingeraj se štiti i čuva kako se poslije ne bi „*cufao*“.

Osim šlingeraja, *toleda*, i *štikanja*, kojima su se ukrašavale nošnje, posteljine, zavjese i oltarnici, posebno se ističe tehnika *zlatoveza* – posebnog simbola slavonskog kraja, vidljivog iz slike 15. On je kroz povijest, ali i danas, služio za ukrašavanje predmeta, slika, torbi, boca i kutija za nakit. Izrađuje se uz pomoć crnog pliša, kao podloge zlatnom koncu kojim se izvezuju detalji. Vrijednost predmeta koje zlatovez krase je neprocjenjiva.

Slika 14. Slavonski ručni rad – šlingeraj

Slika 15. Slavonski ručni rad – zlatovez

5.4. Tradicionalna nošnja Slavonije

Kada je riječ o slavonskoj nošnji, ona se razlikuje od sela do sela. U tom, nekoć posebice bogatom kraju, svako selo imalo je svoj duh i karakter, što se naposljetku očitovalo u odjeći i ruhu. Bilo da se radi o dva susjedna sela, ili ona udaljena kilometrima, upravo je nošnja bila znak raspoznavanja. Prema Kaderžabek (2018), tijekom razgovora s gospođom Katicom Zaluški, koja je dijelom organizacijskog odbora manifestacije Vinkovačkih jeseni od samih početaka, a osim toga i samostalno izrađuje tradicionalne ručne radove Slavonije, raspravljalo se o dijelovima tradicionalne, izvorne, muške i ženske slavonske narodne nošnje. Koje su sve posebitosti takve nošnje, i po čemu je ona uistinu tako posebna, detaljnije će biti objašnjeno u nastavku teksta.

Dakle, prema K. Zaluški, osnovni dijelovi svih slavonskih ženskih nošnji su: *rubina*, *oplećak*, *pregača*, *podstuknje*, *kalut ili marama*, *karuta*, *čorape*, *opanci i nakit*, a isto se može vidjeti iz slike 16. *Podstuknje* su se često tkale od lana i pamuka, a na krajevima su imale heklanu ili necanu čipku. Nosile su se na bokovima i podizale na leđima, tako da i cure i snaše imaju što uži struk i istaknutije bokove jer je vrijedilo pravilo: „*Što je više skuti, to nošnja ljepše stoji*“. Kao i *podstuknje*, *rubine* ili *suknje* su se također tkale od pamuka i lana, a osim toga koristile su se svila i pliš.

Što se tiče gornjeg dijela ženske nošnje, nosio se *oplećak* ili *košulja*. Rađen je prema istom principu; na leđima je bio faltan, preko čega se stavljala trokutasta marama ili *kalut*, koja se spajala na prsima da bi se skrila. Rukavi *oplećka* bili su vezeni ili utkani raznovrsnim značajnim motivima, najčešće specifičnim za to područje, kao i sama *kecelja*. Na dnu *fertuna*, našivao se bogat volan, koji mu je davao poseban naglasak. *Tkanica*, koja je spajala gornji i donji dio nošnje (*rubinu* i *oplećak*), i koja je po načinu izrade i dobila ime, je traka najčešće s motivom trobojnice, odnosno sastavljena od crvenog, bijelog i plavog reda. *Zimske čorape*, koje su bivale štrikane od vune, dodatno su se ukrašavale vezom i *gombicama*, pri čemu se često uštrikavala i posebna mustra, dok su se na noge obuvali *opanci* izrađivani od kože (Kaderžabek, 2018).

Na samome kraju „spremanja“ u tradicionalnu nošnju, dolazi se do bogatoga nakita; djevojka je najprije, kao mlada cura, dobivala naušnice ili *minduše*, a potom *dukate*. Smatralo se da je bogatija ona djevojka koja je imala mnoštvo *dukata*, zbog čega su se oni nerijetko darivali kao miraz pri udaji. Čak i danas, stotinama godina kasnije, *dukati* imaju neprocjenjivu vrijednost na području Slavonije, ali i cijele Hrvatske. Osim *dukata* i *minduša*, frizura je bila glavnim ukrasom djevojaka i žena, prema kojima su se one razlikovale i raspoznavale. Mlade su djevojke, stoga, plele pletenice koje su naposljetku motale oko glave i ukrašavale raznim cvijećem, dok su one starije najčešće nosile *kike* (Kaderžabek, 2018).

Kada se govori o muškoj šokačkoj narodnoj nošnji, vidljivoj iz slike 17., ona je također, osobito u slobodnih momka, najčešće bila vrlo raskošna. Šokac na glavi nosi crni, smeđi ili zeleni šešir, odnosno kapu, preko koje se stavlja *panjtikla* – vrpca ukrašena cvijećem. U vrijeme zime, umjesto kape nosi se šubara, koja ga je grijala kada je obavljao razne poslove ili obilazio kuće u selu. *Rubina* (*košulja*) bila je dugačka i sezala preko njegova pojasa, pri čemu je na prsima bivala rasplitanu ili sastavljenu, šlingovanu te ručno vezenu zlatnim koncem. Kao takva, na sebi je imala motive Slavonije i Baranje, prepoznatljive znakove tradicije i kulture.

Oko ovratnika, na košulju se vezala *poša* – ondašnja vrsta kravate. U Škoca *gaće* su bile čisto bijele, širokih *gaćavica*, a nogavice su, poput rubine, bile šlingane, rasplitane i vezene. Kao i žene, i muškarci su na noge obuvali *čorape* pletene s raznolikim bobicama, koje su služile kao dodatan ukras te tako davale posebnu raskoš cjelovitoj muškoj nošnji. Na *čorape* su se najčešće obuvali *opanci* – cipele izrađene od crne kože, zatim čizme, a najrjeđe obične cipele. U hladnije su se vrijeme, osim već prethodno spomenute šubare na glavi, još nosili i *pršnjak*, *kožuv* (*kožuh*), *kabanica* i *opaklija*, koje su prekrivale rubinu, odnosno prsa Šokca. Muška svečanija nošnja bila je nalik onoj radnoj, svakodnevnoj, uz poneke dodatke koji bi ju kao takvu krasili, kako bi se ona nosila u svečanijim trenutcima. To su bile *gaće* izrađene od tkanog lana, kao i rubina, a tkanicu i kapu (*šešir*) krasili su najljepšim cvijećem i ukrasima (Kaderžabek, 2018).

Slika 16. Ženska narodna nošnja

Slika 17. Muška narodna nošnja

6. POVIJEST GRADA VINKOVACA

„... bio ti Bosut ili starina Lenija, onako širok u stasu, onako rumen od birtija, bio ti izgoreni dimnjak djetinjstva, bomba rata. čudan si ti grade, nisi ni pjesma, ni propalica, i u meni ima nešto od tvog starog poprsja i slavonskog lica.“³ Miroslav Slavko Mađer

Područje današnjih Vinkovaca i njegove bliže okolice ljudi nastanjuju već više od 8000 godina, stoga ne čudi činjenica kako Vinkovci od davnina nose naziv najstarijeg naselja u Europi. Zahvaljujući svom vrlo povoljnom položaju na najsjevernijem meandru Bosuta, čija je lijeva obala bila zaštićena od poplave, na ovom se prostoru naseljavaju ljudi i smjenjuju kulture od neolitika do danas. Kulture su se mijenjale, grad dobivao novo ruho, narodi stvarali nove potomke, ali samo srce grada ostalo je isto – rijeka Bosut. Kako to Vinkovčani često imaju običaj reći, to je rijeka koja odbija teći. Poput starih Šokaca i Slavonaca, Bosut ima svoju narav. Sve ono što je blagom srcu i duši potrebno, tu se nastanilo – ravničarski, panonski humor koji, tipično, upravo sporost i onu površinsku nevidljivost lako preokreće u izraz bunta. Bosut nije lijen, on samo, kao pravi Šokac, tvrdoglavo i samouvjeren o odbija teći, jer nikada neće uraditi ono što bi se od njega, posebice u ovo moderno i užurbano vrijeme, i očekivalo (Matković, 2019). Upravo svojom tvrdoglavošću i prirodom ljepotom prikazuje istinski život slavonskoga kraja, stoga, dok je Bosuta u svome koritu, najstariji europski grad zauvijek će živjeti.

U kasnorimskoj provinciji, Sirmijskoj Panoniji, treći grad po veličini bile su *Cibale*, a prostor obuhvaćen cibalskim opkopima odgovara središnjim dijelovima modernih Vinkovaca – glavni vinkovački trg i Veliki park leže upravo u središtu nekadašnjih rimskih Cibala. Tu činjenicu dokazuje i vinkovački korzo, ukrašen prikazima zviježđa i sazviježđa najstarijeg europskog kalendara – Orion. Ostatci građevina, spomenika, arhitekture i posuđa rimskoga doba, posvuda se mogu pronaći na području grada, a na činjenicu da su ovdje rođena dva rimska cara, Valentinijan i Valens, Vinkovci su izrazito ponosni. Osim toga, rimske Cibale bile su važno prometno središte davno prije dolaska željeznice, koja je suvremene Vinkovce i službeno upisala na karte kao najveće

³ Mađer, M. S. Vinkovci grad na Bosutu. Pribavljeno 20.04.2023., sa <http://grad.vinkovci.hr/>

željezničko čvorište u Europi. Kao takvo, poveznica je između Zapadne Europe i Dalekoga istoka, a osim toga, vezuje Srednju Europu pružajući joj izlaz na Jadransko more⁴.

Sam grad se nalazi na krajnjem sjeveroistoku Hrvatske pa tako dijeli prostor među dvama rijekama, Savom i Dunavom. Čvrsto se smjestio na obalama rijeke Bosuta, s blago kontinentalnom klimom, prekriven hrastovim i jasenovim šumama. Upravo takav pogodan i urodan geografski položaj utjecao je na razvoj gospodarstva i poljoprivrede, što su temeljne ljudske djelatnosti vinkovačkog područja te jedan od glavnih izvora prihoda Slavonaca. Vinkovačka ratarsko-stočarska proizvodnja, industrijski, trgovački i šumarski razvoj djelatnosti dijelom su bogatstva ovoga kraja, što je rezultiralo izobiljem prirodnih resursa pa tako i same tradicijske kulture, prenošene generacijama.

Vrlo važnu ulogu u povijesti grada Vinkovaca ima ban Josip Šokčević koji zauzima značajno mjesto i u cjelokupnoj hrvatskoj povijesti. Na vlast ga postavljaju Habsburgovci, potaknuti prijedlogom biskupa Josipa Jurja Strossmayera, čijim su imenom nazvane mnoge ulice i krajevi Slavonije, bilo da se radi o gradovima, selima ili zaseocima, stoga je njegovo javno mišljenje imalo veliki utjecaj na ondašnje vladare. Za svojega života, ban Josip Šokčević bio je omiljeni među narodom, običnim pukom, ali i mnogim austrijskim vladarima i moćnicima. Tijekom svoje vladavine u škole i na sva javna mjesta uvodi hrvatski jezik, pri čemu ukida zabranu narodnog odijevanja, što je bilo izrazito važno za očuvanje tradicije Slavonije i Baranje. Njemu u čast, kao zahvalu za sva djela i iskazanu ljubav prema slavonskoj kulturi i narodu, danas glavni gradski trg nosi njegovo ime (Kaderžabek, 2018).

⁴ Kratka povijest Vinkovaca. Pribavljeno 20.04.2023., sa <https://visitvinkovci.com/godine-zivota-vinkovaca/kratka-povijest-vinkovaca/>

6.1. Vinkovačka svakodnevica

Koliko su Vinkovci uistinu poseban grad, koji odiše ljubavlju i tradicijom, dokazuje i činjenica kako se upravo u ovom gradu krije riznica zanimljivosti i povijesne ostavštine. Vinkovci u sebi kriju više tisuća godina nasljeđa i simbola nacionalnog identiteta u Hrvata. Jedan od tih simbola je i hrvatska himna, koju je skladao Vinkovčanin Josip Runjanin – skladatelj amater i časnik u austrougarskoj vojsci. Danas glazbena škola u Vinkovcima nosi njegovo ime.

Osim skladatelja, grad su obilježili i rimski vladari, književnici i drugi umjetnici. Tako je najpoznatija ljubavna priča Vinkovaca ona o „šokačkom Romeu i Juliji“, Ivanu i Mariji Kozarac. Priča je to o zabranjenoj, nikada realiziranoj ljubavi dvoje mladih ljudi koji su zajedno odrastali u naselju Krnjaš, uz samu obalu Bosuta. Najpoznatija Mariji posvećena ljubavna pjesma je *Milovo sam garave i plave*, koja je postala narodni klasik ovoga kraja i vječno svjedočanstvo platonske ljubavi. U čast te zabranjene ljubavi onoga doba, ali i na ponos značajnoga stvaralaštva Ivana Kozarca, kraj same obale rijeke Bosut, neposredno ispred Kozarčeve rodne kuće, postavljen je spomenik Mariji i Ivanu (slika 18.). Prikazani su kako sjede na klupi te, leđima okrenuti narodu i držeći se za ruke, gledaju u obalu, a čitav grad kao da im je na dlanu. Osim pjesama Kozarac je pisao i prozu, a njegovim najvažnijim književnim djelom smatra se roman *Đuka Begović*. Objavljen je tek nakon njegove smrti, a obilježio ga je kao ponajboljeg pripovjedača života Šokadije (Matković, 2019). Kozarčeva djela, bila ona u obliku pjesme ili romana, uistinu su značajan dio ostavštine hrvatskomu narodu, a njegov duh i danas prožima sve ulice grada Vinkovaca.

Novi slogan Vukovarsko-srijemske županije glasi *Protkani zlatom*, što posebice naglašava zlatnu boju kao sponu koja veže geografski položaj ovoga kraja i njegove običaje – slavonske žitarice, zlatna polja kukuruza i suncokreta, suncem okupane uljane repice što se ponosno uzdižu na prostranim njivama, izobilje jabuka i suvenirskih tikvica – zaštitnih znakova Slavonije. Mukotrpan godišnji rad i trud na zemlji crnici vrijednim Slavoncima donosi plodove, koje zajednički uživaju u jesen. Kao iskaz neizmjerne zahvale i zadovoljstva, ali ponajprije ljubavi prema zemlji što im uvijek iznova daje plodove, narod toga kraja u svoje je nošnje i tradicijske običaje utkao prepoznatljive simbole. Koliko je njihov svakodnevni život uistinu *protkan zlatom*, očituje se u

mnogim manifestacijama grada Vinkovaca koji svojim stanovnicima, ali i svim gostima, nudi tijekom cijele godine.

Od tradicionalnog pokladnog jahanja, karnevala, Lutkarskoga proljeća te Sajma zdravlja i Festivala glumca u proljeće, do Rimskih dana i Vinkovačkog ljeta uz Hang Loose Rockabilly festival tijekom ljetnih mjeseci, u jesen, Slavoncima najznačajnije doba i vrijeme blagostanja, uvode Vinkovačke jeseni – simbol grada i cijele Slavonije (Matković, 2019). Raznolikost i važnost svih ovih manifestacija iznova potvrđuje svima od davnina poznatu tvrdnju – slavonski čovjek oplemenjen je trudom i radom, a ono od čega mu uvijek zaigra ponosno srce, činjenica je kako će plodove svoga rada uživati i nesebično dijeliti s drugima, sve do druge prilike.

Slika 18. Spomenik pred kućom Ivana Kozarca – Krnjaš: zabranjena ljubav

7. POVIJEST, ZNAČAJ I FUNKCIJA VINKOVAČKIH JESENI

7.1. Tradicija stara više od 50 godina

Vinkovačke jeseni, kao najveća i najstarija kulturna manifestacija u regiji, proizašle su iz jednostavne duše običnog slavonskog čovjeka. Još od rujna 1966. godine, kada su održane prvi put, simbol su hrvatske folklorne tradicije, kroz koji se njeguju narodni plesovi, kulturna baština, običaji i nošnja. Kao što i sam naziv kazuje, festival se održava svake godine u rujnu, upravo onda kada zemlja urodom i plodom nagrađuje Slavonce za mukotrpan rad. Ples, pjesma i zajedništvo način su zahvalnosti za darove što ih slavonski čovjek prima i uživa. Da običaji, nošnje i tradicija ne bi ostale skrivene u starim *ladičarima* te da se okruni ljepota slavonske ravnice, nastala je ova smotra, sada već starija od 50 godina. Tamburice će tako dovijeka zasvirati, gajde zaguditi, a nošnja zablistati, dok će Slavonci zapjevati glasno i punoga srca, baš „*k'o ova zemlja što ih rodi*“. Drugim riječima, Vinkovačke jeseni su „smotra koja teži trajnoj afirmaciji izvornoga kulturnoumjetničkoga narodnoga stvaralaštva temeljenoga na bogatoj baštini narodavinkovačkoga kraja i cijele Hrvatske“⁵.

Prema Bilić (2007) Slavonija je u isti mah zemlja obijesti, *voljbe*, plesa, tamburice, dvojnica, gajdi, kola i pjesme. Može se reći kako nigdje tako ne ljube zemlju kao Slavoniju ovdašnji Šokci, ali i doseljenici te svi oni koji su iz nje otišli. Kako je ona uistinu i Šokcu i Slavoncu sveta zemlja i mati, dokazuju stihovi pjesnika Vanje Radauša⁶:

⁵ Vinkovačke jeseni – ponosni čuvari hrvatske tradicijske kulture i baštine. Pribavljeno 20.04.2023., sa: <https://vinkovackejesenih.hr/o-nama/>

⁶ Vanja Radauš: Slavonijo, moje djetinjstvo slomljeno, Slavonijo, zemljo plemenita. Zagreb, 1969.

„Slavonijo, moje djetinjstvo slomljeno,

Svi moji snovi – nedosanjani,

Sve moje želje – neispunjene,

Volim te kao ženu –

Nedostignutu,

Netaknutu,

Nedokučenu.“

7.2. Nastanak Jeseni

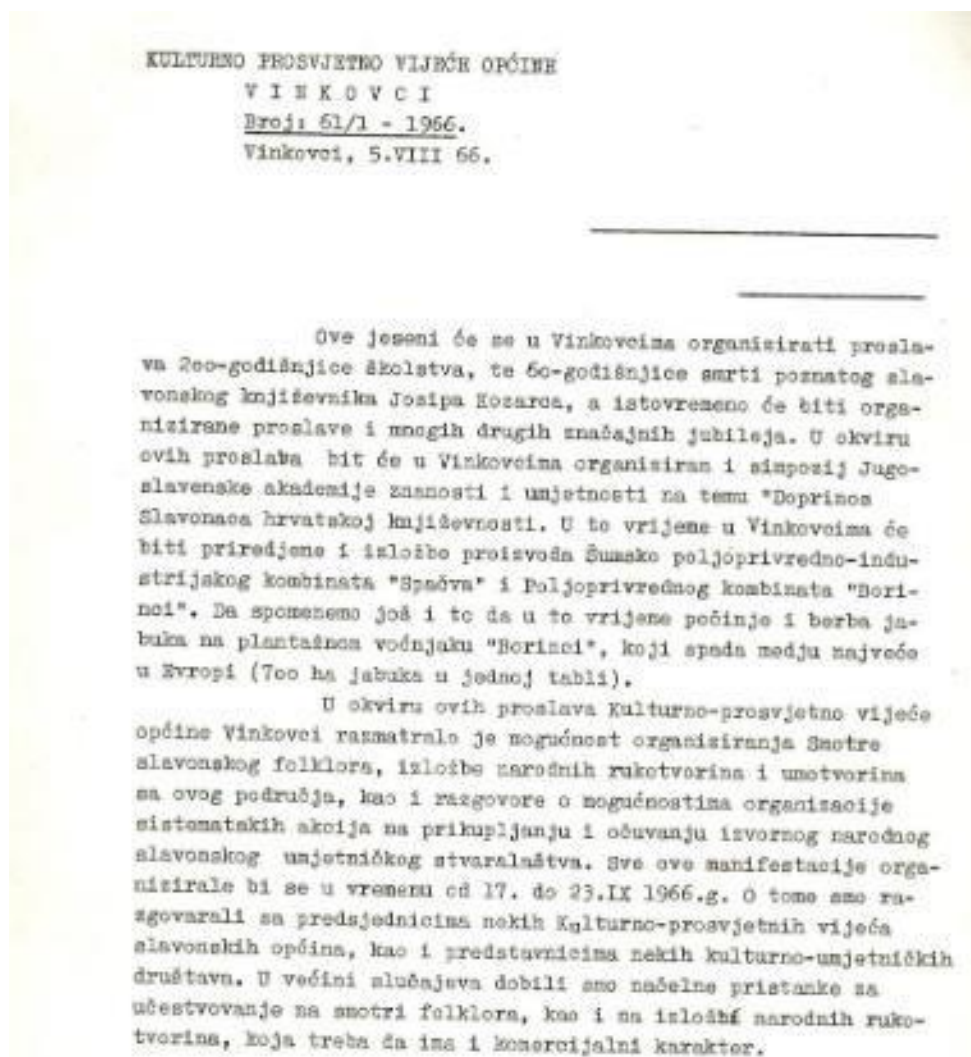
Vinkovačke jeseni su od samog osnutka bile odraz ljubavi i plemenitosti čovjeka na prostorima široke slavonske ravnice, a u njih je utkano sve ono najljepše u gradu Vinkovcima – gradu folkloru, pjesnika, glumaca i vladara. U Vinkovačke jeseni utkana je slavonska duša, bogatstvo običaja, ljepota zavičaja, gizdavost hitrih lipicanaca i zvuk tamburice.

„Grad tako bremenite prošlosti, grad koji je preživio oluje milenija, razaran u brojnim ratovima, uvijek je težio biti više od kuća za stanovanje. Težio je biti gradom školstva, umjetnosti, kulture, težio je biti plemenitim gradom na bogatoj slavonskoj zemlji. Upravo u ovom gradu u Vinkovcima prije četrdesetak godina, u teškim vremenima kada je prijetila opasnost od izumiranja narodne tradicije i folkloru, okupila se skupina vizionara kako bi osnovala priredbu koja će čuvati nacionalni identitet i tradicijsku kulturu.“ (Karlić, 2007: 15)

Vinkovačke jeseni nastale su 1966. godine kao rezultat razgovora o tome kako proslaviti nekoliko obljetnica – socijalističkih, nacionalnih i gospodarskih. Svemu je trebalo dati političku podršku i službeni značaj te je stoga osmišljena manifestacija koja bi trebala imati trajan karakter. Ista je, nakon brojnih prijedloga i mnoštva rasprave, nazvana Vinkovačke jeseni te je od 7. do 19. rujna 1966. djelovala pod nazivom Smotra folkloru Slavonije, što se može vidjeti iz slike 19.

Zašto naziv Vinkovačke jeseni, obrazložio je Dragutin Karla Žanić: „Jeseni u Vinkovcima bogate su i raskošne nakon žarkih ljetnih žetvi pšenice, počinje berba vagona jabuka, šećerne repe, počinje berba na tisuće hektara kukuruza, tih žutih dukata i slavonskog zlata, a stoljetne šume hrastova zarude ljepotom i šarenilom boja“ (Landeka, 2007: 19).

Slika 19. Isječak iz poziva na sjednicu organizacijskog odbora prvih Vinkovačkih jeseni 1966. godine

Kako bi se osnovalo tijelo koje će raditi na budućem razvitku i napretku ove manifestacije, 1967. godine formiran je Odbor za organizaciju kulturno-umjetničkih priredbi (slika 20.).

Joza Mataković, akademski slikar i scenograf, čitav je svoj život proveo u rodnom gradu te mu posvetio svoj rad i nasljeđe. Kao jedan od osnivača manifestacije, izradio je grb Vinkovačkih jeseni pri čemu je bio nadahnut ljepotom plodova Slavonije, simbolima blagostanja i rada slavonskog puka (slika 21.). „Na grbu se nalazi tikvica, simbol folklor (bijela boja), stavljena u jabuku, onu poznatu borinačku (crvena boja). Jabuku obasjava krug sunca (žuta boja), koji obasjava i plodove zemlje (oker i crvena boja). Sve zaokružuje crna boja, crni humus plodne zemlje crnice iz koje su izrasle i tikvica i jabuka i svi plodovi blagorodne Slavonije“⁷.

Slika 20. Prijedlog grba prvih Vinkovačkih jeseni 1966.

Slika 21. Grb Vinkovačkih jeseni

Prema službenoj internetskoj stranici Vinkovačkih jeseni, središnji dio programa godinama se proširivao pa su tako Jeseni, iz dvodnevnog okupljanja zaljubljenika u slavonsku tradiciju i

⁷ Službena internetska stranica Vinkovačkih jeseni. Pribavljeno 20.04.2023., sa: <https://vinkovackejeseni.hr/simbol-vinkovaca-i-slavonije/>

kulturu, prerasle u kulturnu manifestaciju koja danas okuplja kulturno-umjetnička društva iz cijele Hrvatske, ali i Europe, što zajedno čini preko 3 500 sudionika. Tako su Jeseni, osim smotre izvornog folklora, postale gospodarska, kulturna, turistička, sportska i zabavna smotra koju se može svrstati u red najrazvijenijih i najznačajnijih manifestacija u Hrvatskoj.

7. 3. O programu Vinkovačkih jeseni

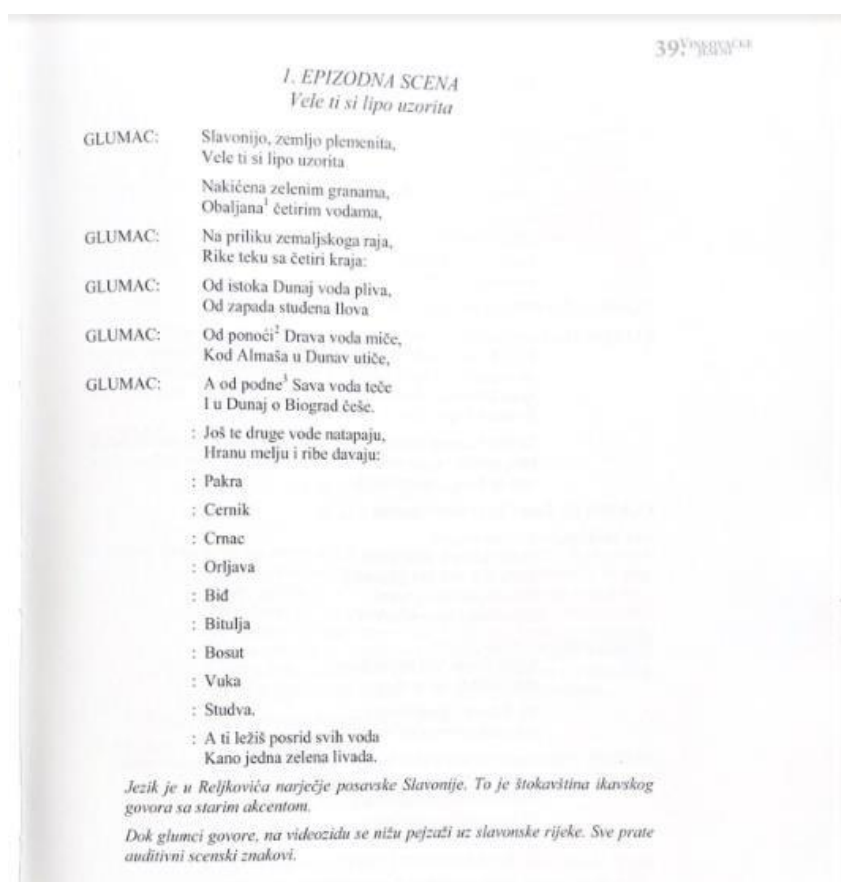
Početak smotre ove kulturne manifestacije jest priredba Svečanoga otvorenja, koja se održava prije Mimohoda i Državne smotre na glavnom vinkovačkom trgu, a na kojoj nastupe odabrane folklorne skupine iz cijele Hrvatske. Tako će se i ove godine, od 8. do 17. rujna 2023., održati 58. Vinkovačke jeseni, na temu *Dva sjaja dukata*. Sva događanja uključena u manifestaciju nastoje prikazati slojevitou kulturu i civilizaciju ljepote, bogatstva narodnog ruha i usmene predaje, smisao za humor te blagodati široke slavonske ravnice.

Kako bi Vinkovačke jeseni uistinu iznova ispričale svoju priču, svake se godine odabire druga tema, u skladu s kojom se priređuje i svečanost priredbe otvorenja. Prema A. Cvenić (2012: 21), koja je ujedno već dugi niz godina potpisuje tekstove dramskih priredbi, cilj tih priredaba je pokazati da je pojam folklora višeznačan te obuhvaća sve oblike tradicijski prenošene umjetnosti: književne, glazbene, plesne, dramske, likovne - drugim riječima, predstavlja kolektivno narodno znanje. Osim toga, Cvenić ističe kako postoje tri bitna čimbenika u ostvarivanju onoga što je određeno temom priredbe, a to su redatelj, izvođači i publika. Primjer jednog takvog scenarija, osmišljenog za potrebe priredbe svečanog otvorenja 39. Vinkovačkih jeseni, vidljiv je iz slike 23. Raznolik i uvijek iznova jedinstveni program upotpunjuju brojne poznate glumačke osobe, kao i mnoga nova i stara kulturno-umjetnička društva, tamburaški sastavi, solisti i plesači. Uz tisuće posjetitelja koji u grad dolaze s raznih strana, svečanosti nazoče i važni hrvatski čelnici i javne osobe, a trenutni predsjednik/ca Republike Hrvatske i gradonačelnik/ca grada Vinkovaca proglašavaju manifestaciju službeno otvorenom.

Zadnjega dana manifestacije, u nedjelju, priređuje se Svečani mimohod. Najdužom gradskom ulicom prolaze svi sudionici manifestacije toga dana, dok ih pogledima prati ostatak građana i posjetitelja. Rijeku ljudi čine sva kulturno-umjetnička društva, na čelu sa zapregama i konjanicima,

koji cijeloj ovoj priči daju posebnu čar. *Rzavi*, hitri i izuzetno lijepi lipicanci, bili crni ili bijeli, svojim plesom sve gledatelje ostavljaju bez daha, dok se ukrasi na njima ističu u mnoštvu. Topot njihovih kopita, obloženih potkovama, odzvanja krajem, a svojim zvukom poziva narod na divljenje. S kola se čuje pjesma, a radost i veselje odjekuje sokacima i ulicama (slika 24.), dok momci, cure i snaše, s poštovanjem pozdravljaju okupljene njima u čast. Upravo zbog toga, nerijetko se kaže da je ovaj Svečani mimohod najljepši, najprivlačniji i najvrjedniji dio same manifestacije Vinkovačkih jeseni. Kao takav, od ranih jutarnjih sati pa sve do iza podneva, proteže se čitavom dužinom grada, a završava se na gradskom stadionu, gdje se već tradicionalno pleše najveće kolo na svijetu – ono slavonsko.

Slika 22. Scenarij priredbe Svečanog otvorenja 39. Vinkovačkih jeseni

Slika 23. KUD „Grančica“ iz Deletovaca na Vinkovačkim jesenima 1969. godine

Slika 24. Detalj sa Svečanog mimohoda Vinkovačkih jeseni 1974. godine

7.4. Državna smotra folklor, Folklorne večeri i Šokački divani

Poslije Svečanog mimohoda slijedi Državna smotra folklor u trajanju od dva dana, tijekom koje nastupaju dva najuspješnija kulturno-umjetnička društva vinkovačkoga kraja na Folklorenim večerima. Nakon domaćina slijede ostala kulturno-umjetnička društva iz drugih dijelova Hrvatske, najprije izabrana zbog svog privlačnog i zanimljivog programa, posebne izvorne nošnje, uvježbanog plesa te igre. Ova priredba služi za prikazivanje napretka same organizacije Vinkovačkih jeseni, koje su proširile svoje temelje u odnosu na osnutak. Drugim riječima, Državnom smotrom folklor pokazuje se koliko sam hrvatski narod, iz zemlje i inozemstva, uistinu čuva, njeguje i održava svoju tradiciju. Na taj način izražava svoju nacionalnu pripadnost, identitet i kulturu koja ga po svojim posebitostima izdvaja od drugih, ali istovremeno baštinom povezuje s sve ljude⁸.

Osim promicanja i njegovanja kulture i tradicije, manifestacija Vinkovačkih jeseni doprinijela je i obnavljanju rada mnogobrojnih, već postojećih folkloernih skupina, ali i utemeljenju onih novih. Kako bi razna kulturno-umjetnička društva imala prilike prikazati elemente svoje tradicije, ples, pjesmu, nošnju i autentične običaje, formiraju se Folklorne večeri. Sudionici gledateljima i zaljubljenicima u slavonsku kulturu prikazuju stare običaje, načine berbe, kosidbe, žetve, slavlja, svakodnevice i života u zadrugama. Ono što naročito oduševljava i zapanjuje mnogobrojne uzvanike i posjetitelje jesu sukladnost i povezanost nošnje s običajima koji se prikazuju na pozornici pa se tako nerijetko izmjenjuju radne, svečane, stare i nove nošnje (Kaderžabek, 2018).

Naposljetku, na glavnom gradskom trgu, prikazuju se *Šokački divani*. Izvode se u obliku priredbe koja pjesmom, plesom, igrom i scenskim prikazom oslikava nekadašnji svakodnevni život Slavonaca. Kroz scenu, sudionici oživljavaju veselje, pjesmu, druženje, ljubav i zabavu, koji su bili neizostavnim dijelom njihovih života. Nakon napornog rada u polju, divani su mjesto pučke zabave i druženje u kasnim večernjim satima, stoga je svrha ove priredbe prikazati veselje, šalu, pjesmu i igru.

⁸ Službena internetska stranica Vinkovačkih jeseni. Pribavljeno 21.04.2023., sa: <https://vinkovackejesenih.hr/simbol-vinkovaca-i-slavonije/>

Kako bi se program Vinkovačkih jeseni dodatno obogatio, organizatori su kroz dva tjedna trajanja posjetiteljima ponudili sadržaje za različite interese i uzraste. Prema tome, organiziraju se Sajam tradicijskih rukotvorina, Sajam gospodarstva i obrtništva, Auto show, Etno revije, Urbane jeseni te razni koncerti koji se izvode na Trgu Vinkovačkih jeseni. Kako je izgledao jedan dio programa 40. Vinkovačkih jeseni, vidljivo je iz slike 25.

Slika 25. Isječak iz programa 40. Vinkovačkih jeseni

**PROGRAM XL.
VINKOVAČKIH JESENI
od 9 - 18. rujna 2005.**

8 - 17. rujna 2005.

- Crkva sv. Ilije na Meraji, Vinkovci
- Izložba: Hrvatska novinska fotografija 2004.
- Organizatori: Hrvatsko novinarsko društvo, Zbor fotoreportera i Foto klub Vinkovci

9 - 18. rujna 2005.

- Sajam obrtništva i rukotvorstva
- Pješačka zona u Ulici kralja Zvonimira Vinkovci
- Organizatori ZAKUD i Gradsko poglavarstvo Vinkovci
- Gradski muzej Vinkovci - Potkrovlje
- Stalni postav "Etnologija Vinkovaca i okolice"
- Organizator: Gradski muzej Vinkovci

12 - 18. rujna

- Crkvi na Meraji u Vinkovcima
- Izložba suvenira Vukovarsko-srijemske županije
- Organizator: Turistička zajednica Vukovarsko-srijemske županije

13 - 15. rujna 2005.

- Stručni obilazak i ocjenjivanje ugostiteljskih objekata, izloga, vrtića, poslovnih i privatnih objekata, okoliša i dr.
- Organizator: Turistička zajednica grada Vinkovaca

16. - 18. rujna 2005.

- Lenije bb, Vinkovci
- Vinkovački jesenski sajam gospodarstva i obrtništva
- Organizator: Grad Vinkovci
- Gospodarski sajam - na štandu Županije
- XII. nacionalna izložba voćnih rakija i likera
- Organizator: Turistička zajednica Vukovarsko-srijemske županije

17. - 18. rujna 2005.

- Hrvatskih žrtava 2 a (KUD "Lisinski") Vinkovci
- Suvremena izrada narodnih nošnji u Slavoniji, Baranji i Srijemu
- Radionica
- Organizator: Posudionica i radionica narodnih nošnji Zagreb

8. DJEČJE VINKOVAČKE JESENI

Koliko Slavonac uistinu ljubi svoju zemlju, plodove i darove, dokazuje i činjenica kako se ta ljubav prenosi s generacije na generaciju, sve od predaka do najmlađih članova obitelji. Još od najranije dobi, djeca slavonskih polja i ravnica dokaz su očuvanja kulture i tradicije jer s ponosom odijevaju narodna ruha ukrašena simbolima izvezenim zlatovezom. Čak i oni najmlađi, nošeni u naručju svojih majki i očeva, dijelom su svečanosti ove, toliko značajne, manifestacije. Potvrda je to da se trud baka i djedova uistinu isplati.

Iako djeca na Jesenima sudjeluju od samog početka, od 1970. godine i službeno ostavljaju svoj trag u ovoj manifestaciji tradicijske kulture jer je tada pokrenut koncept dječjih jeseni pod nazivom *Male vinkovačke jeseni*. Prvotno je manje obuhvaćao dječji folklor te se više oslanjao na dječja kazališta, lutkarske predstave, glazbene radionice, susrete s piscima za djecu i slično. “Među brojnim kulturnim manifestacijama koje će se održavati tokom čitavog ovog tjedna, Male jeseni predstavljaju sigurno jednu od serioznih, dobro zamišljenih priredaba i onih kulturnih događaja koji ostavljaju kulturnog traga, tim više što su uključeni naši najmlađi”, stoji u Vinkovačkom listu 17. rujna 1970. godine⁹ (slika 26.).

Slika 26. Članak u 37. broju Vinkovačkog lista objavljenom 17. rujna 1970. godine o prvim Dječjim vinkovačkim jesenima

⁹ Josipa Haluška: Novosti.hr. Pribavljeno 21.04.2023., sa: <https://novosti.hr/50-folklornih-skupina-za-jubilarne-50-djecje-vinkovacke-jeseni/>

Ova manifestacija 1971. godine mijenja naziv u Dječje vinkovačke jeseni, a on se koristi i danas. Od svojega osnutka često je mijenjala koncept, a danas ovom manifestacijom dominira segment folklor, što je potaknulo osnivanje značajnog broja dječjih folklornih skupina u Vukovarsko-srijemskoj županiji, ali i šire. Kao što je to slučaj i s Državnom smotrom hrvatskoga izvornog folklor na Vinkovačkim jesenima, Dječje vinkovačke jeseni izrastaju u pravi pozivni festival, Međužupanijsku smotru folklor, pri čemu se isječak iz jednog od događaja može vidjeti iz slike 27.

Prema riječima voditelja Dječjih vinkovačkih jeseni, Darija Grčića, “one za cilj imaju očuvanje kulturne baštine našega kraja, jer potiču voditelje dječjih skupina da istražuju pjesme i plesove primjerenih djeci, ali i uloge djece u zaboravljenim običajima. Zbog toga svake Dječje vinkovačke jeseni obiluju novim dječjim plesovima, pjesmama, igrama, biralicama i brojalicama za djecu, pri čemu ova manifestacija doprinosi i omasovljenju dječjih skupina“.¹⁰

Koliko su Dječje vinkovačke jeseni uistinu vrijedne, dokazuje činjenica da se one neprekidno održavaju i čuvaju sve do danas, čak 50 godina nakon svoga osnutka. One su mjesto okupljanja najmlađih ljubitelja tradicije i folklor iz cijele Hrvatske, što su na njih prenijeli preci, generacijama unazad (slike 28., 29. i 30.). Iznimku u kontinuitetu održavanja Dječjih vinkovačkih jeseni čine ratna stradanja 1991. godine te novonastala pandemija koronavirusa 2020. godine, kada su one bile onemogućene.

Slika 27. Iz arhive Dječjih vinkovačkih jeseni

¹⁰ Josipa Haluška: Novosti.hr. Pribavljeno 21.04.2023., sa: <https://novosti.hr/50-folklornih-skupina-za-jubilarne-50-djecje-vinkovacke-jeseni/>

Slika 28. Iz arhive Dječjih vinkovačkih jeseni

Slika 29. Iz arhive Dječjih vinkovačkih jeseni

Slika 30. Iz arhive Dječjih vinkovačkih jeseni

9. TRADICIJSKA GLAZBA U RAZREDNOJ NASTAVI

Koliko je tradicija uistinu važna u ljudskim životima i povijesti jednoga naroda, na razne je načine objašnjeno kroz prethodna poglavlja. Prenoseći istu s generacije na generaciju, najvažniji čimbenici u očuvanju tradicije upravo su oni najmlađi - čuvari običaja i kulture. U tom kontekstu, glazba je neizostavni dio koji spaja baštinu, identitet i ljubav prema izvornosti. Ona je posebice važna za učenikov razvoj i napredak, dijelom je načina na koji on spoznaje sebe i svijet oko sebe. Prema Kurikulumu nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije (2019) u odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske učenje i poučavanje sadržaja iz područja glazbe prepoznato je i priznato kao nezaobilazan element u oblikovanju specifično-glazbenih, ali i općih (generičkih) znanja, vještina i kompetencija učenika. Upravo zbog toga, ključan korak u osvješćivanju važnosti očuvanja izvorne tradicije i kulturne baštine je poticanje učenika na upoznavanje hrvatske povijesti.

Tradicijska glazba, kao takva, temelj je stvaranja kulturno i nacionalno senzibilnog učenika, a kvalitetno planirana nastava Glazbene kulture u školama učenicima bi to trebala pružiti i u praksi. Bilo da se radi o pjevanju, plesu, slušanju glazbe, sviranju ili izvođenju elemenata glazbene kreativnosti, učenici imaju prilike upoznati tradiciju i kulturu svih krajeva Republike Hrvatske, te na taj način usvajati mnoge multikulturalne i interkulturalne glazbene sadržaje. Pri tom uočavaju sličnosti i razlike, prepoznaju ključne elemente koji utječu na razvoj glazbe, specifične instrumente jednoga područja, narječja, jezik i rukotvorine. Takva nastava razvija učenikovu kreativnost, potiče njegov estetski razvoj, kritičko mišljenje i osjećaj pripadnosti, pri čemu se poseban naglasak stavlja na učenikove interese i glazbene sposobnosti. Dakle, glazba, sama po sebi, uistinu govori tisuću jezika, a prožeta je svim kulturama svijeta.

9.1. Tradicijska glazba u Kurikulumu nastavnog predmeta Glazbena kultura

Prema Kurikulumu nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije (2019) „učenje i poučavanje predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost u skladu je sa suvremenim znanstvenim spoznajama i kretanjima koji upućuju na otvorenost i prilagodljivost procesa učenja i poučavanja, didaktički i metodički pluralizam, istraživačko, projektno i individualizirano učenje, ali i na nužnost primjene informacijsko-komunikacijske tehnologije“. Drugim riječima, neovisno o tome radi li se o učenicima mlađe ili starije školske dobi, tijekom odgojno-obrazovnog procesa učenja i poučavanja sadržaja iz područja glazbe najveći naglasak se stavlja na samog učenika, odnosno njegov susret i upoznavanje s glazbom. Kako bi se ta veza između učenika i glazbe kontinuirano gradila i učvršćivala, važno je prilagoditi načine i pristupe poučavanju sadržaja, koji se trebaju temeljiti na suvremenim spoznajama. U tome veliku ulogu imaju i načela učenja i poučavanja propisana Nacionalnim okvirnim kurikulumom za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2011), od kojih se poseban naglasak stavlja na sljedeća četiri:

- Psihološko načelo
- Kulturno-estetsko načelo
- Načelo sinkroničnosti
- Načelo interkulturalnosti

Prvo od četiri načela, psihološko, potiče učenika da tijekom procesa učenja i poučavanja intrinzično osjeti potrebu za kreativnim izrazom te da se tijekom izvođenja glazbenih aktivnosti poveže sa samom glazbom putem emocija i vlastitih doživljaja. Drugo, kulturno-estetsko načelo, utječe na razvijanje glazbenog ukusa učenika, bilo da se radi o posrednim ili neposrednim glazbenim ostvarenjima. Uz to, učenici stječu vještinu kritičkog i divergentnog mišljenja koje im pomaže pri vrednovanju glazbe i svih njezinih sastavnica tijekom stvaranja vlastitog ukusa i identiteta. Načelom sinkroničnosti potiče se interes usmjeren prema samoj glazbi, koja je u središtu proučavanja, a promatra se sa svih aspekata, dok se načelom interkulturalnosti pomaže učenicima pri razvijanju svijesti o vlastitoj, ali i drugim kulturama, čije su sastavnice narod, običaji, vjerovanja i tradicija.

Osim uz pomoć načela u nastavi Glazbene kulture, prema Kurikulumu nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije (2019), učenje i poučavanje ostvaruje se kroz sljedeće tri domene koje su međusobno povezane i svojim sadržajima se nadopunjuju:

- A – slušanje i upoznavanje glazbe
- B – izražavanje glazbom i uz glazbu
- C – glazba u kontekstu

Ishodište domene A za cilj ima učenike upoznati s glazbom uz slušanje audio i videozapisa, a na taj način će se susresti s raznim žanrovima, stilovima i pravcima u kontekstu svjetske glazbe. Domenom B učenike se potiče na razvoj glazbenog stvaralaštva, odnosno sudjelovanje u izvođenju raznih glazbenih aktivnosti - pjevanja, sviranja, pokreta uz glazbu, glazbenih igara i slično. Na taj način, učenici se mogu izražavati putem glazbe, intrinzično potaknuti vlastitim osjećajima, emocijama, interesima i zanimanjima. Posljednja, i ona najvažnija kada se radi o tradicijskoj glazbi, jest domena C, čije polazište leži u prvim dvama domenama. Ona se temelji na otkrivanju prirodnog bogatstva, povijesti, materijalne i nematerijalne kulturne baštine te nacionalnog identiteta učeniku. Učenjem i poučavanjem sadržaja povezanog s domenom C ostvaruje se senzibilitet i osjećaj za ostavštinu, tradiciju i običaje i očuvanje nasljeđa.

S obzirom da se ishodi svih domena u razrednoj nastavi ostvaruju kroz dva odgojno-obrazovna ciklusa (prvi ciklus – 1. i 2. razred osnovne škole, drugi ciklus – 3., 4. i 5. razred osnovne škole), tradicijska glazba uvrštena je već od samoga početka učenja i poučavanja, odnosno od 1. razreda. Temelji se na načelu zavičajnosti i blizine, pa na taj način učenicima omogućava poistovjećivanje, zbližavanje i lakše razumijevanje sadržaja koji se poučava. Tako se, primjerice, prilikom ostvarenja ishoda *OŠ GK B.1.4. (Učenik stvara/improvizira melodijske/ritamske cjeline te svira uz pjesme/brojalice koje izvodi)*, može učenike potaknuti implementacijom i integracijom tradicijske glazbe, koristeći se skladbama narodne tematike. Bile one tradicijske brojalice ili zavičajne pjesme njihova djetinjstva, ili one na njih prenesene putem baka i djedova, važno je osigurati prostor predviđen slobodnom odabiru učenika prema njegovim interesima. Istovremeno, usvajaju znanja o tradicijskoj glazbi vlastite sredine, ali i one šireg zavičajnog područja.

9.2. Kompetencije, vještine i sposobnosti učitelja za poučavanje sadržaja iz područja tradicijske glazbe

U današnjem brzom i konkurentnom društvu, neizostavan element u životu i radu svakog pojedinca je stjecanje novih znanja, vještina, sposobnosti, vrijednosti i stavova. Drugim riječima, kako bi se istaknuo, pojedinac mora razvijati nove i utvrđivati već stečene kompetencije. One obuhvaćaju potrebu za inovativnošću, kreativnošću, novim idejama, sposobnostima rješavanja problema, razvojem kritičkog mišljenja i, naposljetku, informatičkom pismenošću, koja je postala neizostavan dio svakodnevice suvremenog društva. Prema Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (2009), sam pojam kompetencija definiran je kao spoj znanja i vještina, pri čemu su uključene samostalnost i odgovornost. Budući da se pojam „kompetencije“ danas tumači na razne načine, vrlo je važno jasno ga definirati.

Kompetencije se mogu promatrati u užem i širem smislu; u užem smislu se odnose na konkretno područje, poput odgoja i obrazovanja, pri čemu istovremeno imaju neposredan utjecaj na razvoj učiteljevih (vlastitih) i učeničkih kompetencija. Kako bi to i postigao, učitelj mora kontinuirano raditi na sebi i svojoj stručnosti. Primjerice, kada se govori o glazbenom području, isto se odnosi na predmetnu kompetenciju koja je usko povezana s konkretnim predmetom, odnosno sadržajem iz Glazbene kulture. S druge strane, u širem se smislu kompetencije odnose na osobne, profesionalne i radne kvalitete, koje omogućuju pojedincu (učitelju/nastavniku) da bude sposoban za rad u zajednici i društvu. Kompetentnu osobu za određeni posao može se prepoznati prema njegovim specifičnim znanjima, vještinama, uvjerenjima, kvalifikacijama, stavovima, vjerovanjima i, naposljetku, motivaciji potrebnoj za uspješno i profesionalno djelovanje u praksi¹¹.

Kada se u središte stavlja glazbena kompetentnost učitelja, ključno je da ona budu u skladu s očekivanjima same nastave, odnosno odgojno-obrazovnog procesa učenja i poučavanja sadržaja iz nastavnog predmeta Glazbene kulture. Drugim riječima, učitelj mora biti stručno osposobljen za prenošenje znanja i vještine na učenike, kako bi oni mogli ostvariti očekivane odgojno-obrazovne ishode. Prema tome, učitelj razredne nastave mora biti osposobljen za, primjerice, pjevanje (dobro poznavanje pjesama koje se s učenicima usvajaju), sviranje i instrumentalno

¹¹ Vidulin, S. (2016). Kompetencije učitelja za razvoj pjevačkog umijeća učenika u osnovnoj školi: metodički i vokalne – tehnički aspekti. Pula: Muzička akademija.

praćenje učeničkih izvedbi, poznavanje određenog broja skladbi određenih Kurikulumom i udžbenicima, izvođenje glazbenih igara i raznih aktivnosti tijekom usvajanja glazbenih sadržaja. Učiteljev rad, pristup i način poučavanja svakako mora biti potkrijepljen i temeljen metodičkim načelima te pravilima, kako bi se realizacija istog dovela do najviše razine i kvalitete. Dakle, kontinuirano i profesionalno usavršavanje učitelja temelj pronalazi u sveopćoj potrebi za istinski kompetentnim učiteljem koji će neprestano unaprjeđivati svoje vlastito pedagoško-didaktičko djelovanje i metode rada prema suvremenim potrebama društva, napose učenika.

Kako bi učitelj uistinu bio kompetentan za poučavanje svih sadržaja nastavnog predmeta Glazbena kultura propisanih Kurikulumom, u proces učenja i poučavanja mora uvrstiti i one sadržaje tradicijskog područja. U razrednoj se nastavi tradicijska glazba upoznaje kroz pjevanje narodnih pjesama, slušanje skladbi narodne tematike, izvođenjem brojalica i gledanjem/slušanjem audio-vizualnih materijala. Učenici na taj način imaju prilike kroz učiteljevu živu riječ, ali i ostala nastavna sredstva i pomagala, steći znanja o vlastitom kulturnom i nacionalnom identitetu, tradiciji, običajima i vjerovanjima. Učitelj ih, dakle, može upoznati s tradicionalnim plesovima najprije njihova, a zatim i ona drugih zavičaja, specifičnim instrumentima, izvornim nošnjama, rukotvorinama i pjesama. Sve te sadržaje poželjno je integrirati kroz unutarpredmetnu i međupredmetnu korelaciju. Bilo da se radi o poučavanju sadržaja iz nastavnog predmeta Hrvatskoga jezika, kada učenici mogu pisati pjesme na svome narječju te istovremeno unaprjeđivati svoje literarne sposobnosti, o poučavanju sadržaja iz Likovne kulture, kada učenici mogu izrađivati razne tradicionalne i zaštićene rukotvorine, ili pak za vrijeme Tjelesne i zdravstvene kulture, kada učenici imaju prilike usvajati plesove svoga kraja, iznimno je važno biti motiviran učitelj, koji će sva svoja znanja prenijeti na učenike te ih tako potaknuti na očuvanje nacionalnog identiteta i narodnoga blaga.

Prema Drandić (2010) pojavnost tradicijske glazbe u razrednoj nastavi ima poseban značaj upravo zbog očuvanja kulturne baštine i upoznavanja učenika s tradicijom i kulturom njegova kraja, stoga je vrlo važno od samih početaka približiti učenicima vrijednost tradicijske glazbe kao takve, s ciljem stvaranja ljubavi i senzibiliteta prema istoj. Ona ima temeljnu ulogu u interkulturalnom obrazovanju učenika, pri čemu se istovremeno ističu kompetencije učitelja što ih je u tom području tijekom svoga rada stekao. Glazba je produkt svake kulture, neizostavan dio identiteta svih naroda, a njezina uloga se jasno vidi tijekom učenja i poučavanja sadržaja iz područja tradicijske glazbe.

Ona postaje ključnim medijem za očuvanje kulture i nacionalnog identiteta, a učenicima omogućuje upoznavanje širokog spektra tradicijske glazbe, što ih uči toleranciji, razumijevanju i prihvaćaju različitosti u društvu koje ih okružuje. Znanja o društvenom i kulturnom kontekstu koje učitelji i nastavnici na učenike prenose, uistinu imaju iznimno veliku važnost u uvažavanju glazbe kao umjetnosti i kulturnog stvaralaštva. Učitelj, stoga, mora posjedovati kompetencije za učenje i poučavanje sadržaja tradicijske kulture i folklorne glazbe, jer kroz nju obogaćuje identitet učenika, razvija njegov estetski odgoj te potiče ljubav prema kulturi i tradiciji svoje zemlje i naroda¹².

9.3. Tradicijska glazba i utjecaj medija i tehnologije današnjice

Koliko su mediji uistinu postali neizostavnim dijelom naše svakodnevice dokazuje činjenica kako se i sam nastavni predmet Informatika uvodi kao obvezan već od prvog razreda osnovne škole. Osim što služe kao posrednik pri širenju važnih informacija i vijesti, mediji su alat za oglašavanje i promociju, platforma za zapošljavanje ili veza između društvenih mreža i čovjeka. Današnji život nemoguće je zamisliti bez bilo koje vrste medija, tehnologije, pametnih telefona, televizije ili računala. Bez obzira na sve pozitivne čimbenike koje razvoj tehnologije i utjecaj medija ima na društvo, postoje i oni negativni, rizični čimbenici, zbog kojih se treba pažljivo pristupiti uporabi istih. Takvi, rizični čimbenici, posebice utječu na mlađe generacije, odnosno učenike, koje najprije valja dobro upoznati sa svim pozitivnim i negativnim stranama medija, društvenih mreža, tehnologije i slično. Još od prvoga razreda vrlo je važno minimizirati sve rizične čimbenike i poučiti učenike kako se pravilno i sigurno koristiti svim ovim alatima.

Sama suvremena nastava danas podrazumijeva korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije, koja je ujedno i jedna od međupredmetnih tema odgojno-obrazovnog procesa u Republici Hrvatskoj. Bilo da se radi o onima osnovnima, poput raznih nastavnih sredstava i pomagala, ili o nekim inovativnim idejama i načinima poučavanja kao što su interaktivni kvizovi ili audiovizualni materijali, mediji i tehnologija 21. stoljeća teško se može izbjeći. Njihova glavna uloga jest potaknuti i dodatno motivirati učenike tijekom procesa učenja i poučavanja, služiti im

¹² Drandić, D. (2010). Tradicijska glazba u kontekstu interkulturalnih kompetencija učitelja. Pedagogijska istraživanja, 7(1), 95-107.

kao jedan od alata za samostalno učenje, provjeravanje i vrednovanje, ali se tijekom uporabe mora kontrolirati i nadzirati kako se ne bi zloupotrijebili.

Tako se, primjerice, prilikom učenja i poučavanja sadržaja iz nastavnog predmeta Glazbena kultura, za vrijeme obrade sadržaja iz područja folklor i tradicionalne glazbe, učitelj može poslužiti raznim audiovizualnim materijalima, kvizovima, slagalicama i slično, kako bi učenicima što je više moguće približili ono o čemu poučavaju. Putem fotografija i videozapisa, učitelj učenicima može ukazati na pronalaženje ljepote i unikatnosti svakog zavičaja, njegovih običaja, tradicije i rukotvorina, posebice ako se radi o području koje im nije blisko i s kojim se tek trebaju upoznati. Na taj način, učenici će se lakše poistovjetiti sa sadržajem, lakše ga usvojiti i trajno ga zapamtiti, što se kod frontalnog načina poučavanja ne bi moglo postići u istoj razini. Osim učiteljeve žive riječi, koja je jedan od glavnih izvora, tehnologija, mediji te ostala sredstva i pomagala, pomažu u samome procesu učenja i poučavanja. Kao što to čine učitelji, i učenici mogu, uz pomoć raznih alata i platformi, ostatku učenika prikazati dio svoje tradicije, kulture i zavičaja, te na taj način pokušati približiti svoju ljubav prema ostavštini i kulturnoj baštini, koja se na njih prenosi generacijama. Glazbeni žanrovi se, kao i sve ostalo što okružuje društvo danas, mijenjaju pod utjecajem raznih čimbenika, ubrzanog načina života i promijenjenih standarda, ali se, bez obzira na to, učenike treba bezuvjetno poticati na očuvanje vlastitog nacionalnog identiteta i kulture. U prvom redu, učitelji to mogu postići prožimanjem sadržaja folklorne tematike kroz sve nastavne predmete te na taj način usađivati ljubav te osjećaj zajedništva i pripadnosti svakom učeniku.

10. ZAKLJUČAK

Materijalna i nematerijalna baština, običaji, rukotvorine, glazba, ples i pjesma, iznimno su važne sastavnice uz pomoć kojih čovjek stvara i stječe svoj nacionalni i kulturni identitet. One ih oblikuju kao čovjeka i pojedinca, koji se usvajanjem navika, vjerovanja, znanja i pogleda na svijet, ističe u okruženju jednakih. Neovisno o području, regijama ili zonama u kojima čovjek živi, tradiciju i baštinu nosi duboko usađenu u sebi. Prenoseći vrijednosti s generacije na generaciju, još od 7. stoljeća, hrvatska povijest ostala je sačuvana i utkana u bit hrvatskoga naroda. Kako bi se baština i tradicija zaštitile od zaborava, već se desetljećima održavaju razne folklorne i kulturne manifestacije na prostorima Republike Hrvatske, koje za cilj imaju približiti iste suvremenom čovjeku u ovo užurbano vrijeme življenja. Tako su i Vinkovačke jeseni, kao jedna od najvećih te najstarijih kulturnih manifestacija u regiji, osnovane s ciljem očuvanja tradicije i kulture slavonskog kraja. Mjesto su okupljanja mnogih zaljubljenika u tradicionalnu, folklornu glazbu, ples, običaje i rukotvorine, a osnivanjem Dječjih vinkovačkih jeseni, svoju ulogu u očuvanju baštine imaju i oni najmlađi. Upravo su oni najvažniji sudionici na koje se, već generacijama, prenose sva znanja, vjerovanja, ponašanja i načini življenja. Uvrštavanjem i implementiranjem folklorne i narodne glazbe u svakodnevni život, nove generacije imaju prilike uživati u ostavštini svojih predaka. S ciljem stvaranja senzibiliteta prema tradiciji, kulturi i baštini, učitelji razredne nastave trebaju implementirati sadržaje iz područja folklorne glazbe još od najranije dobi i samog početka odgojno-obrazovnog procesa učenja i poučavanja. Na taj način, učenike najprije upoznaju s baštinom i kulturom svoga, ali i drugih zavičaja, što će ih dodatno izgraditi kao pojedince u daljnjem osobnom razvoju i društvu općenito. Buđenje osjećaja i ljubavi prema svom vlastitom nacionalnom identitetu i kulturi neizostavan je dio procesa učenja i poučavanja, što bi svaki učitelj trebao imati na umu.

„Svaki čovjek ono što jest, to je po tradiciji i nauku. Ništa čovjek na svijetu ne bi mogao izvesti, ni u čem uspjeti, bez tradicije u kojoj um naš hranimo i krijepimo, kano što se tijelo nebeskim zrakom hrani i razvija“ (Josip Juraj Strossmayer)¹³

¹³ Horvat, S. (2021., 23. ožujka) Hrvatska tradicijska glazba. Pribavljeno 28.05.2023., sa <https://shorvat-gk.blogspot.com/2021/03/htg-ppt.html>

11. LITERATURA

1. Bat, D. (2018) Konstrukcija i izrada tambure. Završni rad. Karlovac: Veleučilište u Karlovcu
2. Bošković Stulli, M. (1975.) Usmena književnost kao umjetnost riječi. Zagreb: Mladost.
3. Botica, S. (1995.) Hrvatska usmenoknjiževna čitanka. Zagreb: Školska knjiga.
4. Botica, S. (2003.) Povijest hrvatske usmene književnosti. Zagreb: Školska knjiga.
5. Čapo Žmegač, J., Muraj, A., Vitez, Z., Grbić, J., Belaj, V. (1998). Hrvatska etnografija, Zagreb: Matica Hrvatska.
6. Čaleta, J. (2001). Tradicijska glazbala, U Z. Vitez, A. Muraj (Ur.), Hrvatska tradicijska kultura na razmeđu svjetova i epoha, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, Institut za etnologiju i folkloristiku.
7. Dobrota, S. (2002, 2021). Glazbena nastava u razrednoj nastavi, Tonovi. Hrvatska enciklopedija. Pribavljeno 15.5.2023., sa <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20034>
8. Drandić, D. (2010). Tradicijska glazba u kontekstu interkulturalnih kompetencija učitelja. Pučko otvoreno učilište: Pula.
9. Đurković, S., Cvenić, A., Maslov, M., Puharić, D., Albertović, T., Dekanić, K. (2012). Stazom tradicije. Scenarij, glazba i spot na priredbi Svečanog otvorenja Vinkovačkih jeseni. Vinkovci: Zebra Vinkovci.
10. Ferić, M. (2011). Hrvatski tamburaški brevijar, Zagreb: Udruga za promicanje hrvatske kulture i baštine Šokadija
11. Hrvatski kvalifikacijski okvir (2009). Uvod u kvalifikacije. Rijeka; Vlada Republike Hrvatske Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Pribavljeno 18.5.2023., sa <http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2017-08/Uvod%20u%20kvalifikacije.pdf>
12. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021.) Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 18.5.2023., sa <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=61966>

13. Hrvatski folklor. Folklorne zone i regije, pribavljeno 19.5.2023., sa
<http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>
14. Ivančan, I. (1971). Folklor i scena : priručnik za rukovodioce folklornih skupina. Zagreb: Prosvjetni sabor Hrvatske
15. Jurković Petras, J. (2019) Šokačko kolo – od užitka i društvenog značenja do zaštite. Đakovo: Grad Đakovo
16. Kaderžabek, S. (2018). Vinkovačke jeseni u radu s najmlađima. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
17. Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije (2019). Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, pribavljeno 25.5.2023., sa
https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/GKGU_kurikulum.pdf
18. Leksikografski zavod Miroslav Krleža Hrvatska.eu – zemlja i ljudi. Tradicijska kultura, društvo i način života, pribavljeno 25.5.2023., sa
<https://croatia.eu/index.php?view=article&lang=1&id=48>
19. Leopold, S. (1995). Tambura u Hrvata, Zagreb: Golden marketing.
20. Landeka, M. (2007). 40 Vinkovačkih jeseni, Vinkovci: Zebra Vinkovci.
21. Marasović, T. (2001). Kulturna baština, Split : Veleučilište. str. 9.
22. March, R. (1982). Folklor, tradicionalno ekspresivno ponašanje i tamburaška tradicija, Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku, Vol. 19. No.1, pribavljeno 28.5.2023., sa <https://hrcak.srce.hr/file/78264>
23. Marković, A., Ećimović, R. (2006). Hrvatska narodna glazba – od V. do VIII. razreda osnovne škole, Zagreb: Znanje
24. Matković, M. (2019). Topoteka Vinkovačke jeseni - folklorna, kulturno-turistička i gospodarska manifestacija u digitaliziranom obliku
25. Miholić, I. (2009). Hrvatska tradicijska glazba – Istra i Kvarner. Zagreb: Profil
26. Milin Ćurin, V. (2000). Hrvatska tradicijska glazba. Croatian traditional music. Zagreb: institut za etnologiju i folkloristiku

27. Mujić, M. (2018). Folklorni festivali i čitanje grada. Završni rad. Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu Osijek
28. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2011). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, pribavljeno 20.5.2023., sa
http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf
29. Paulus, I. (2014). Hrvatska na prvi pogled– Udžbenik hrvatske kulture, Zagreb: FF press
30. Stojanović, M. (1858). Slike iz domaćega života slavonskog naroda i iz prirode, s dodatkom: slavonske pučke sigre, Zemun
31. Svalina, V. (2012). Tradicijsko pjevanje u glazbeno-folklornim područjima panonske zone U I. Žakula, B. (ur.). 17. seminar folklor panonske zone (184-192). Vinkovci: Kulturni centar Gatalinka Vinkovci
32. Službena Internet stranica Vinkovačkih jeseni pristupljeno 13.4.2023.
<https://vinkovackejesenih.hr/o-nama/>
33. Službena Internet stranica Turističke zajednice grada Vinkovaca. Kratka povijest Vinkovaca 14.4.2023.
<https://visitvinkovci.com/godine-zivota-vinkovaca/kratka-povijest-vinkovaca/>
34. Tatai, D. (2021). Tradicijska glazba u nastavi glazbene kulture. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu
35. Turistička zajednica grada Vinkovaca (2019). Vinkovci od A do Ž. Vinkovci: Printera grupa, pribavljeno 25.4.2023., sa
https://www.gradvinkovci.hr/storage/app/media/VINKOVCI_A_Z/VINKOVCI_A_Z_small_res.pdf